

EESTI VABARIIK

SISETURVALISUSE ARENGUKAVA 2020–2030

Turvalises Eestis on stabiilne elukeskkond, kus inimene tunneb end kaitstult ja kus on tagatud tema ohutus ja kindlustatus. Turvalise elukeskkonna alustala on ennetamine. Samas peame olema valmis kiirelt reageerima, sest kõiki õnnetusi ja ohte kahjuks ennetada ei saa. Ühiskonna turvalisuse säilitamiseks ja suurendamiseks on vajalik igaühe – nii inimeste, riigi-asutuste kui ka ettevõtete – üksteisest hooliv käitumine ja panus. Turvalise ühiskonna tagamine eeldab erinevate poolte jõupingutusi. Järgmise kümne aasta jooksul on meie eesmärk Eesti siseturvalisust hoida ja kasvatada ning teha seda nii, et turvalisuse tagamiseks tehtavad jõupingutused ei peaks olema tehtud kellegi elu või tervise arvelt. Selleks tahame selgitada võimalikke kitsaskohti teadmistepõhiselt ja kasutada neile lahenduste loomisel ajakohaseid, mõjusaid ja nutikaid lahendusi.

HOIAME JA LOOME KOOS TURVALISE EESTI!

SISETURVALISUSE ARENGUKAVA 2020–2030

Väljaandja: **Siseministeerium**
Pikk 61, 15065 Tallinn

Kujundus: **Martin Mileiko** (Profimeedia OÜ)
Illustratsioonid: **Linda Vainomäe** (Profimeedia OÜ)

SISUKORD

SISUKOKKUVÕTE	4
<hr/>	
1. TURVALISUSE KÄSITLUS	6
<hr/>	
2. ÜLDEESMÄRK JA MÕÕDIKUD ÜLDEESMÄRGI TÄITMISE HINDAMISEKS	8
<hr/>	
3. OLUKORRA ANALÜÜS	10
3.1. Siseturvalisuse valdkonda iseloomustavad olulisimad näitajad	10
3.2. Väliskeskkonna olulisemad suundumused, mis mõjutavad siseturvalisuse valdkonda	13
<hr/>	
4. ALAEESMÄRGID JA OLULISEMAD TEGEVUSSUUNAD	16
4.1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine	18
4.1.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud	19
4.1.2. Olulisemad tegevussuunad	20
4.2. Kiire ja asjatundlik abi	24
4.2.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud	25
4.2.2. Olulisemad tegevussuunad	26
4.3. Kindel sisejulgeolek	28
4.3.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud	29
4.3.2. Olulisemad tegevussuunad	30
4.4. Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika	34
4.4.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud	35
4.4.2. Olulisemad tegevussuunad	36
4.5. Tark ja innovaatiline siseturvalisus	38
4.5.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud	39
4.5.2. Olulisemad tegevussuunad	40
<hr/>	
5. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE	42
5.1. Rollid arengukava eesmärkide saavutamisel	42
5.2. Arengukava elluviimine ja juhtimine	43
5.3. Siseturvalisuse valdkonna seos Euroopa Liidu poliitikatega	43
5.4. Siseturvalisuse arengukava seosed teiste arengudokumentidega	44
5.5. Aruandlus ja uuendamine	46
5.6. Rahastamine ja arengukava maksumuse prognoos	46
<hr/>	
KASUTATUD LÜHENDID	47
<hr/>	
ARENGUKAVA LISAD	47
LISA 1. Seosed teiste arengudokumentidega ja Euroopa Liidu poliitikatega	47
LISA 2. Seosed läbivate teemadega	47
LISA 3. Arengukava mõõdikud	47
LISA 4. Arengukava maksumuse prognoos	47
LISA 5. Mõjude hinnang	47

Valdkonnale olulisima mõjuga suundumused

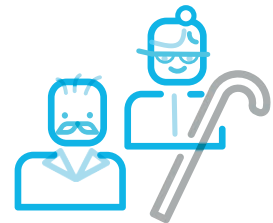
Rahvusvaheliste konfliktide ning julgeolekuohtude olemus muutub

Rahvusvahelised institutsioonid nõrgenevad, jõujooned riikide vahel muutuvad

Linnastumine jätkub, lisandub hõreasustusalasid

Rahvastik vananeb, tööealiste osakaal väheneb

Kasvav ränne maailmas (sh ebaseaduslik), suurenev piiriliiklus, suurenev pendelränne

Kliimamuutused jätkuvad, keskkonna seisund halveneb ja sagenevad ekstreemsetest ilmastikunähtustest põhjustatud kriisid

Tehnika ja tehnoloogia muutuvad järjest kiiremini, tuues kaasa uusi võimalusi ja ohte

Olulisemad lahendamist vajavad probleemid

1

Elanike teadmised, hoiakud, oskused ning neist tingitud käitumine ei aita piisavalt ära hoida ohtusid elule, tervisele ja varale.

2

Siseturvalisuse teenuste jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine üle riigi on raskendatud.

3

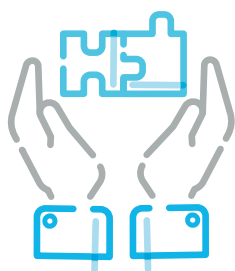
Kriisiennetus ja hädaolukordadeks valmisoleku suutlikkus avalikus- ja erasektoris pole piisav ning võib pärssida võimalike hädaolukordade ennetamist või nendega toimetulekut.

4

Sisejulgeolekut mõjutavad peale tavapärase tururite üha rohkem välised ohud, nagu vägivaldsete ideoloogiate ülemaailmne levik, rahvusvaheline terrorism, selle rahastamine ja rahapesu lai levik, ohtlike tehnoloogiate areng, küberründed, vaenulike eriteenistuste tegutsemine, hübriidohud jne.

5

Inimeste ränne, välismaalaste elama asumine Eestisse ning sellest tulenev Eesti ühiskonna mõningane muutumine heterogeensemaks toob kaasa uued ohud, mis ühest küljest võivad pärssida Eesti arengut soodustava ning teisalt siseturvalisust tagava kodakondsus- ja rändepoliitika elluviimist.

Abinõud probleemide lahendamiseks ja suundumustega arvestamiseks

KUJUNDAME ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA

Soodustame igäihe panust ja oskuste paranemist, mitmekesistame ennetustööd ja muudame seda süsteemsemaks ja sihistatumaks, soodustame kogukonnakesksust, võrgustikupõhist lähenemist ja parandame eri partnerite koostööd.

TAGAME KIIRE JA ASJATUNDLIKU ABI

Suurendame suutlikkust eri poolte kaasabil ohule reageerida ja kahjusid leevendada, muudame õiguskeskkonna vähem bürookraatlikuks ja kasutame jätkusuutlikke innovaatilisi infotehnoloogia- ja sidelahendusi, mis toetavad reageerimist senisest paremini.

HOIAME EESTI SISEJULGEOLEKU KINDLANA

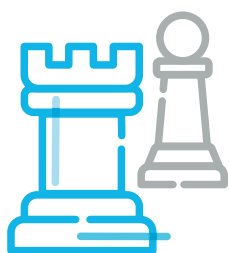
Aitame kaasa, et sisejulgeolekut ohustavad tegurid oleksid teadvustatud ja maandatud riigisiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Parandame elanike, avaliku, era- ja kolmanda sektori valmisolekut tulla toime mitmesuguste Eestit ohustavate kriisidega.

JÄTKAME EESTI ARENGUT TOETAVA KODAKONDSUS-, RÄNDE- JA IDENTITEEDIHALDUSPOLIITIKAGA

Hoiame Eesti kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika usaldusväärset, innovaatilist ja inimesekeskset nii, et need toetaksid Eesti arengut, sidusust ja toimimist ning tagaksid siseturvalisuse.

MUUDAME SISETURVALISUSE VALDKONNA TARGEMAKS JA INNOVAATILISEMAKS

Suurendame siseturvalisuse asutuste atraktiivsust, tagame valdkonnas tegutsevate inimeste asjatundlikkuse ja pühendumuse ning muudame siseturvalisuse tagamise veelgi uuendusmeelsemaks, kasutades tarku ja innovaatilisi lahendusi.

Kui ei tegele eelnevaga, siis võivad kaasneda järgmised riskid...

Inimeste turvatunne väheneb

Erisused piirkondade vahel suurenevad

Turvalisuse tagamise ja õigus- ja korra-kaitseteenuste kättesaadavus halveneb

Inim-, vara- ja keskkonnanahjud suurenevad

Ühiskonna polariseerumine ja ühiskondlikud pinged suurenevad, kaasneb suurem oht väärtuskonfliktide tekkeks

Inimeste ühiskondlik aktiivsus ja panus turvalisusesse väheneb

Julgeolekut ohustavad tegurid pääsevad rohkem mõjule, sh võib suurenedas raske kuritegevus

Kogukondade sidususe väheneb

1. TURVALISUSE KÄSITLUS

1.1. Turvalisuse tähendus

Siseturvalisuse arengukavas lähtutakse, et turvalisus tähendab stabiilset elukeskkonda, milles inimene **tunneb ennast kaitstult, aitab ise selle kujundamisele kaasa ja kus on tagatud tema heaolu, ohutus ja kindlustatus.**

Turvalisuse moodustavad tunne ja tegelik kogemus, millest üks on abstraktne usk, teadmine, arvamine, et riik tagab teatud väärtused, ja teine on konkreetne, sageli ka isiklik kogemus, kas need väärtused on ka tegelikult tagatud.

Tavapärastelt peetakse turvatunde tagamise peamisteks osadeks riigi julgeolekut ja inimeste kaitstust süütegude ja ohtude eest, kuid sama olulised on ka usk majanduslikku ja sotsiaalsesse toimetulekusse ning vabaduse ja õigluse tagamisse. Seega, turvatunde loob ühest küljest teadmine, et elatakse vabas ühiskonnas, kus kehtivad ühiselt tunnustatud normid.

Ühiskonna stabiilsuse tagamiseks on vajalik erinevate valdkondade panus, mida on selgitatud joonisel 1.¹ Teiseks on turvalisus kogemus, kas ja kuidas see usk ühes või teises olukorras realiseerub – ehk kas inimese ohutus ja kind-

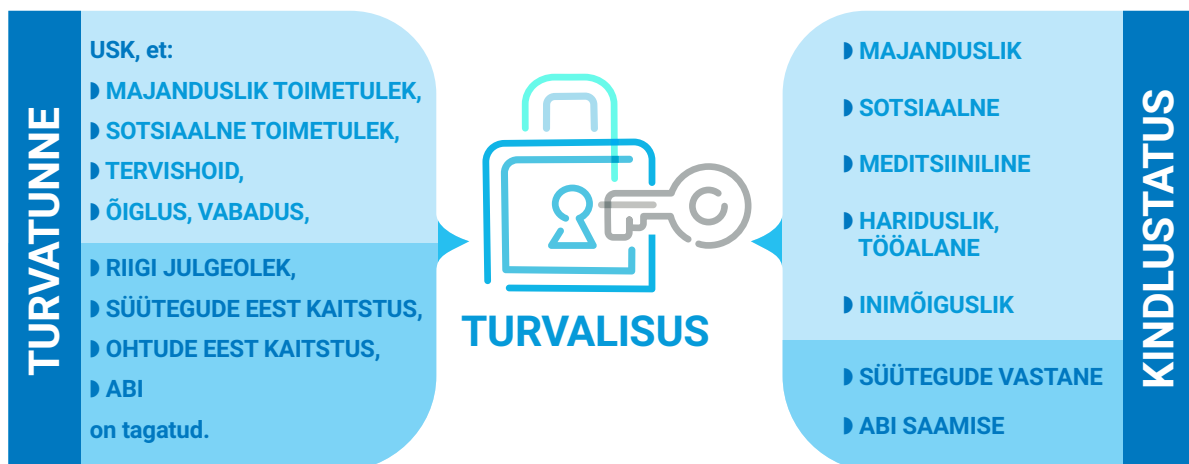
lustatus on ka tegelikult tagatud. Inimene, kes kaotab töö, koge-
geb, kas ja kuidas majanduslik kindlustatus ja sotsiaalne kaitse tegelikult toimivad. Sattudes süüteo ohvriks või õnnetusse, kogeb inimene, kuidas teda pärast ohvriks langemist või õnnetusse sattumist toetatakse ja aidatakse.

Kokkuvõttes, kui inimesel pole usku sotsiaalsesse ja majanduslikku toimetulekusse, ei tunne ta end turvaliselt, hoolimata sellest, et ta on näiteks süütegude eest kaitstud ja süütegude arv on väike. **Seetõttu on siseturvalisuse arendamisel oluline arvestada, et turvalisus on horisontaalne teema ja eri valdkondade asutused aitavad turvalisusele kaasa oma tavapäraste eesmärkide saavutamiseks suunatud ülesannete täitmisega.**

Siseturvalisuse arengukavas ja selle programmides on

- 1) lepitud kokku täpsemad eesmärgid ja tegevussuunad turvalisuse suurendamiseks,
- 2) võimalused eri asutuste turvalisust suurendava mõju parandamiseks ning
- 3) määratud kindlaks pooled ja nende roll eesmärkide saavutamisel. ■

JOONIS 1. Turvalisuse olemus

ALLIKAS: Kriminaalpreventsiooni nõukogu, 1996; I. Aimre 1995; kohandatud, Siseministeerium 2019.

¹Peatükis 5 ja lisas 1 on ülevaade turvalisuse tagamiseks olulistest teemadest, mis on kajastatud erinevates teistes valdkondlikes arengukavades.

1.2. Põhimõtted turvalise Eesti loomisel

Siseturvalisuse arengukava elluviimisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest.

1. Turvalisus algab meist endist

Igaühe üksteisest hooliv käitumine loob võimalused ühiskonna turvalisuse säilitamiseks ja suurendamiseks. Turvalisust saab suurendada igaüks, kui parendab enda ja oma lähedaste käitumist. Hädasolija päästmine ei ole pelgalt tema enda asi. Siiski teeb abivajaja teadlikkus ja ettevalmistus, kuidas hädaolukorras toime tulla, tema päästmise kergemaks. Vajaduse korral peab osutama abi ise või edastama teabe õnnetusest professionaalidele. Tähtis on aidata kaasa selle mõtteviisi juurdumisele ning parendada elanike teadmisi ja oskuseid.

Turvalisus nõuab paljude asutuste ja inimeste ühist panust. Parima tulemuse selle tagamisel annab eri poolte tähelepanu ja pingutus – Siseministeeriumi valitsemisala asutuste asjatundlik tegutsemine, teiste valitsemisalade asjakohane panus, kohalike omavalitsuste, vabaihenduste, erasektori ja kogukonnaliikmete sammud oma piirkonnas siseturvalisuse suurendamiseks. See võib tähendada näiteks vabatahtlike, politseinike ja päästjate tööd, elutähtsate teenuste toimepidevust korraldavate asutuste rolli, aga ka inimeste endi valmisolekut võimalikeks hädaolukordadeks jne. Vaja on välja selgitada takistused eesmärkide saavutamisel ja leida, kuidas neid ühiselt kõrvaldada nii siseturvalisuse valdkonna kui ka teiste valdkondade eesmärkide elluviimise abil.

2. Turvalisuse tagamine on terviklik ja eeldab eri poolte jõupingutusi

3. Kõige mõistlikum on ohte ennetada

Turvalisuse tagamisel on korrakaitsjatel ja päästjatel oluline roll ja neilt oodatakse vajaduse korral kiiret ja oskuslikku sekkumist. Siiski tuleb meele pidada, et õnnetuse korral on kahju inimese elule, tervisele, varale või loodusele juba sündinud. Vaja on saavutada turvalisem ühiskond, kus kogukondlik elu ja keskkond oleksid korraldatud viisil, mis vähendaks kuritegevuse, sõltuvuste, vägivalda ja muude negatiivsete nähtuste tekkimise juba eos. Tähtis eeldus on kujundada selleks sobivad hoiakud ja oskused, aga ka keskkond, mis soodustaks positiivseid valikuid ja arenguvõimalusi.

Siseturvalisuse tagamisel on vaja välja selgitada probleemide tegelikud põhjused, sh miks ei tunne inimesed endid turvaliselt või miks nad käituvad riskialtalt ega arvesta võimalikku ohtu.

4. Oluline on jõuda teadmispõhiselt probleemide põhjusteni ja need koostöös lahendada

5. Probleemide lahendamisel kasutatakse ajakohaseid, mõjusaid, nutikaid ja optimaalseid lahendusi

Turvalisuse tagamisel ja probleemide lahendamiseks on vajalik leida tõhusaid ja nutikaid lahendusi, kuidas inimeste tööpanust hästi kasutada ja selle kõrval rakendada uuenduslikku tehnoloogiat. Kasutatavate lahenduste mõjususe ja asjakohasuse kriteeriumiks on ka mõistmine, kuidas leida sihtrühmale sobilik lahendus. ■

2. ÜLDEESMÄRK JA MÕÕDIKUD ÜLDEESMÄRGI TÄITMISE HINDAMISEKS

ÜLDEESMÄRK:

Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas.

Koostöös parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

1. Üldeesmärk ja mõõdikud üldeesmärgi täitmise hindamiseks

Tähelepanu keskmeks on **Eesti inimeste ja igapäevane panus**, et rõhutada võrdsust, kuna on oluline, et inimesed tunneksid endid ühtmoodi turvaliselt, olenemata elukohast, keelest, soost, rassist, vanusest, puudest jmt.² Eesmärgis on olulisel kohal ka **vaba ja turvaline ühiskond**, kuna turvalisus ja õigused-vabadused peavad käima käsikäes. Aastatel 2020–2030 on vaja inimeste turvatunne ja Eesti siseturvalisuse hoida stabiilsena ja võimalusel neid kasvatada.

Olulisele kohale on seatud **igapäevane väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse**. Inimeste kaasatust ja panust iseenda ja kogukonna turvalisusesse on vaja aastatel 2020–2030 olulisel määral parandada, luues selleks vajalikke eeldusi. Sellise lähenemise toimimiseks peab riik oma asutuste kaudu looma ja pakkuma asjakohaseid lahendusi ja tekitama inimestes turvalisuse suurendamise vastu huvi. Inimesed peavad tundma oma väärtust ning oskama ja olema motiveeritud kaasa lööma. Panustamise ning enda ja teiste ohtude eest kaitsmise eeldus on inimeste oskus ja teadlikkus turvalisuse teemadel, mida on samuti vaja suurendada. Eesmärgi seadmisel on silmas peetud ka tavapärasemate rändeliikidega seotud probleeme. Eestisse on teretunud inimesed, kes tahavad aktiivselt panustada Eesti ühiskonna arengusse.

Siseturvalisuse keskmeks on **inimeste elu, tervise ja vara kaitsmine**. See sõltub nii igapäevast endast, väliskeskkonnast, sealhulgas looduskeskkonnast, kui ka elukeskkonnast, mida parandades vähendatakse ohte. Keskkonnast tulenevaid ja keskkonda ähvardavaid ohte peab ennetama ja ära hoidma, kasutades selleks mõistlikke lahendusi. Aastatel 2020–2030 on vaja oluliselt vähendada elu, tervise ja varakahjusid.

Siseturvalisuse keskmeks on inimeste elu, tervise ja vara kaitsmine.

Peale selle, et riik loob inimestele kaasalöömisvõimalusi ja kaasab neid turvalisuse tagamisse ning toetab nende oskusi, peab riik jätkusuutlikult tagama igapäevase valmisoleku osutada abi **ohuolukordades ja hädaolukordades**.

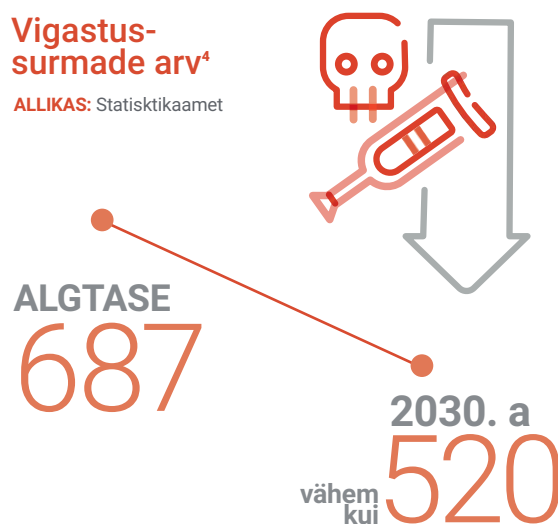
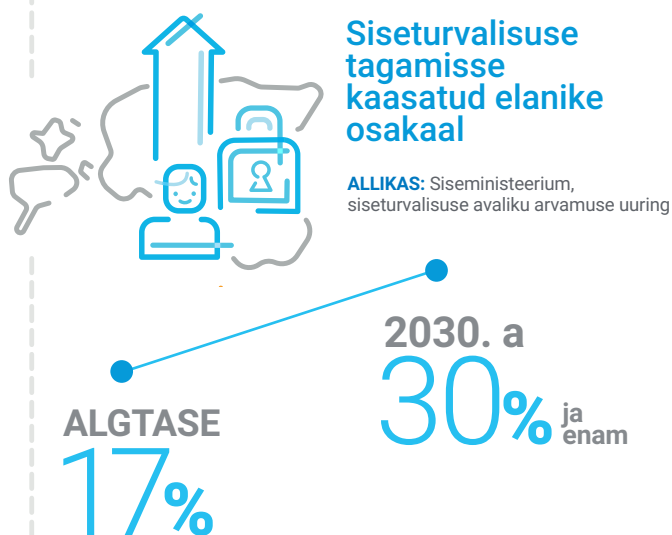
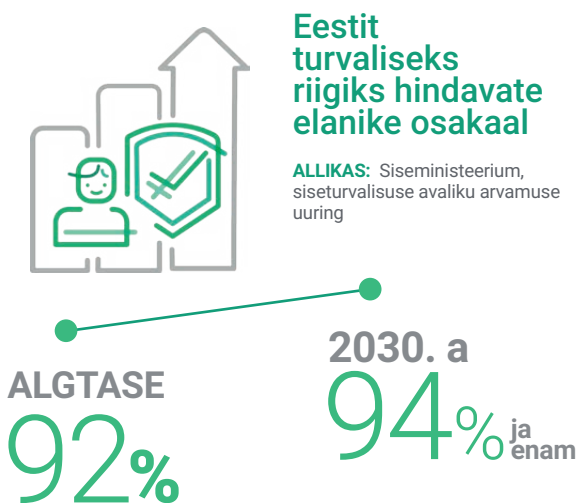
Arengukava eesmärgi poole liikumist hinnatakse joonisel 2 esitatud näitajate kaudu. ■

² Turvalisuse eesmärkide saavutamisel lähtutakse põhiseadusest ja selle printsiipidest, võrdse kohtlemise seadusest ja teistest õigusaktidest.

³ Mõõdikute suundumusi ja Siseturvalisuse valdkonda iseloomustavaid olulisi näitajaid on selgitatud peatükis 3.1. Joonisel esimene number näitab viimast teadaolevat tegeliku taset ja teine sihttasest aastaks 2030.

⁴ Siseturvalisuse arengukava 2020–2030³ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse otseselt uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmist ja mõrvade tagajärjel ning mürgistuste tagajärjel hukkunute arve, kuid kaudset mõju avaldavad meetmed ka teistele vigastuste liikidele nagu enesetappudele, kukkumistele, külmumistele. Seetõttu kajastatakse üldeesmärgi mõõdikuna vigastustest põhjustatud suremust kõikide vigastussurmade liikide osas. Antud mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. Sotsiaalministeerium on ka alates 2015. aastast vigastuste ennetamise valdkonna üldkoordineerija. Sõidukiõnnetustes hukkunute arvu vähendamise abinõud on käsitletud liiklusohutusprogrammis.

JOONIS 2. Mõõdikud arengukava eesmärgi saavutamise hindamiseks³

3. OLUKORRA ANALÜÜS

3.1. Siseturvalisuse valdkonda iseloomustavad olulisimad näitajad⁵

ELANIKE HINNANGUD EESTI JA ELUKOHA TURVALISUSELE

Eesti elanike hinnang turvalisusele on väga kõrge. 2015. aastal leidis 92% Eurobaromeetri uuringule vastanuid, et Eesti on elamiseks turvaline riik. **2018. aastal pidas siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi Eestit elamiseks turvaliseks riigiks koguni 94% vastanuid ja 2020. aastal 92%** ⁶.

Oma kodu ümbruskonda turvaliseks pidavate elanike osakaal on püsinud stabiilselt suurena (2015. aastal 92%, 2018. aastal 96% ja 2020. aastal 92%). Väärib märkimist, et Kirde-Eesti elanike hinnangud Eesti turvalisusele on madalamad (2020. aastal 82%), kuid kodupiirkonna kohta antud hinnangud ei erine märkimisväärselt (2020. aastal 88%). Peale Kirde-Eesti elanike hindavad Eesti riiki pisut vähem turvaliseks elukohaks muust rahvusest inimesed (82% hindab turvaliseks), suurlinnade elanikud (91% hindab turvaliseks) ning inimesed vanuses 35–44 (86% hindab turvaliseks). Neile küsimustele vastamisel on ilmselt tähtis piirkonna sotsiaalmajanduslik olukord laiemalt, mitte üksnes rahvus, ja vähendades piirkondlike erinevusi vähenevad ka erinevused vastustes.

Eurobaromeetri uuringu järgi peavad eestlased võrrelduna Euroopa keskmisega oma riiki turvalisemaks – 28 riigi pingereas 7. koht⁷.

Euroopas keskmiselt on turvalisusele antud hinnangud püsinud samal tasemel. Küll aga on võrreldes 2015. aastaga vähenenud eurooplaste, sh eestlaste veendumus, et Euroopa on elamiseks turvaline koht. Toimunud terroriaktid ei ole mitte niivõrd mõjutanud seda, kuidas inimesed tajuvad oma isiklikku turvalisust, vaid need on rohkem mõjutanud Euroopa üldise turvalisuse tajumist.

2020. aasta siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringule vastanute hinnangul suurendavad turvalisust kõige enam kuulumine NATO-sse ja Euroopa liitu (vastavalt 63% ja 54%). Inimeste arvates vähendavad Eesti turvalisust põgenike sissevoolust tingitud olukord Euroopa Liidus (77%) ning üldine vaesus ja sotsiaalne tõrjutus (73%). Neli kõige olulisemat kodukoha turvalisust väga palju suurendavat tegurit on inimeste hinnangul valvekaamerad avalikes kohtades (55%), politseipatrullid tänavatel (48%), kogukonna suurem sidusus ehk see, et naabrid tunnevad üksteist (44%) ning kohaliku omavalitsuse tegevus turvalise keskkonna kujundamisel (38%).

Eesti elanikud hindavad Eesti siseturvalisust juba praegu väga heaks, siiski tuleb selle hoidmise nimel pingutada ka edaspidi. Eesmärk on arengukava elluviimisel hoida hinnangut siseturvalisusele samal tasemel praegusega, või

⁵ „Pikem siseturvalisuse valdkonna keskkete probleemide ja olukorra analüüs on leitav arengukava koostamise ettepanekust aadressil www.siseministeerium.ee/stak2030 (28.06.2019).

⁶ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018 ja 2020. Kättesaadav aadressil www.siseministeerium.ee/et/uuringud.

⁷ Eurobaromeeter. Special Eurobarometer 464b (2017) Europeans' attitudes towards security. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/yearFrom/1974/yearTo/2017/surveyKy/1569> (22.03.2018)

sedä mõnevõrra tõsta. Tuleb arvestada, et arengukavaga plaani võetav avaldab positiivset mõju Eesti turvalisusele, kuid samas on väliskeskonna tingimused ebastabiilsed, hinnang turvalisusele sõltub teistestki valdkondadest, mis võivad mõjutada elanike hinnangut ka negatiivses suunas.

Eesti elanikud hindavad Eesti siseturvalisust juba praegu väga heaks.

ELANIKE HINNANGUD OLULISEMATELE PROBLEEMIDELE EESTIS JA EUROOPA LIIDUS

Kuritegevus oli Eesti elanike arvates aastatel 2004–2008 pidevalt peamise mureteemade hulgas, seda pidas 2006. aastal põhiprobleemiks koguni 48% vastanuid⁸. Alates 2009. aastast ei ole kuritegevus olnud riigi ees seisva kolme peamise mure hulgas. Aastatel 2009–2010 vähenes näitaja 10%-le ja järgmistel aastatel vähenemine jätkus, 2019. aastal pidas kuritegevust riigi olulisimaks probleemiks vaid 3% elanikke ning 2020. aastal 1%. Taustaks võib välja tuua, et registreeritud kuritegude arv on 15 aastat olnud langustrendis, kuid 2018. aastal suurenes 0,5% ja 2019. aastal 0,2%, 2020. aastal jällegi vähenes 5%⁹. 2020. aastal langus jätkus peamiselt tänu isikuvastaste kuritegude arvu vähenemisele, kuid vähenes ka varavastaste kuritegude, narkokuritegude ja majanduskuritegude arv¹⁰. Üldjoontes kinnitab ametlikku statistikat ohvriuuring ehk inimeste küsitlus, mille järgi on umbes kümne aasta jooksul kuritegevus peamiselt tänu varguste arvu kahanemisele vähenenud¹¹.

2015. aastal kerkis Euroopa rändekriisi mõjul Eesti elanike arvates kõige tähtsamaks probleemiks, millega Eesti riik vastamisi seisab, sisseränne. Mure sisserände pärast vähenes 2016. aastal märkimisväärselt (45%-lt 19%-ni), 2017. aastal veelgi (19%-lt 14%-ni) ja 2020. aastal pidas seda riigi peamiseks mureks 15%¹².

Eestis on terrorismioht väike. Seda tajuvad ka Eesti elanikud, sest terrorismi peab Eesti riigi põhimureks 0% elanikke ning 9% arvab, et see on olulisim teema, millega Euroopa Liidu tasandil tegeleda. Samas peame arvestama Euroopas ja mujal toimuvate relvakonfliktide, äärmusluse leviku ja rändetrendidega, sest need võivad mõjutada ka meie riigi julgeolekut. Samuti on Eesti elanike puhul kasvanud oht sattuda välismaal terrorirünnaku piirkonda. Eesti elanike arvates on kõige olulisemad teemad, millega Euroopa Liidu tasandil tegeleda sisseränna (40% vastajaid), majanduslik olukord (37% vastajaid) ja liikmesriikide rahanduslik seisund (34% vastajaid).

See, mida Eesti elanikud peavad riigi peamiseks murekohaks, sõltub paljudest teguritest. Arengukava elluviimisel on vaja tegeleda siseturvalisuse valdkonna praeguste ja uute probleemidega ning maandada riske. See aitab tagada, et ei kasva nende elanike osakaal, kes peavad kuritegevust, sisserännet või terrorismi riigi peamiseks murekohaks.

ELANIKE VALMISOLEK PANUSTADA SISETURVALISUSE VALDKONDA

Siseturvalisuse arengukava üks olulisi eesmärgi on suurendada igaihe panust turvalisuse tagamisel. Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi on 17% elanikest viimase aasta jooksul osalenud mõnes turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses¹³. Siseturvalisuse vabatahtlikke on 2020. aastal võrreldes 2014. aastaga rohkem: abipolitseinike arv on 884-lt suurenenud 1236-ni, vabatahtlike päästjate arv 1768-lt 2163-ni ja vabatahtlike merepäästjate arv 237-lt 444-ni. Peamiseks takistuseks turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses osalemisel nimetati ebasobivat vanust (40%), muid kohuseti ja vähest vaba aega (37%) ning füüsilistele võimetele esitatavaid nõudeid (29%).

Arengukava elluviimisel püütakse elanike kaasatust siseturvalisuse tagamisse parandada. On olemas tugevad eeldused suurendada elanike panust enda ja kodukoha turvalisuse parandamisel: inimesed on enamasti veendunud, et peaksid ise aktiivselt osalema oma enda ja kodukoha turvalisuse tagamisel (88%). Turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses osalemise suurendamisel on samuti potentsiaali. Seda ilmestab inimeste valmisolek panustada vabatahtlikusse tegevusse: naabrivalves on osalenud 6% elanikke, samas kui 47% vastanuid on valmis selles edaspidi samuti osalema; abipolitseinike ja päästjate töös on osalenud vaid 1% vastanuid, kuid iga viies 15–49-aastane Eesti elanik on huvitatud abipolitseinikuks või vabatahtlikuks päästjaks hakkamisest. **Kõige olulisemaks motiveerijaks peetakse soovi muuta oma kodukoht turvalisemaks¹⁴. Arengukava elluviimisel on vaja luua selliseid võimalusi ja kavandada sobivaid teavitustegevusi, et elanike panus omaenda kodukoha turvalisusesse ja kaasatus siseturvalisuse tagamisse suureneks.**

Siseturvalisuse arengukava üks olulisi eesmärgi on suurendada igaihe panust turvalisuse tagamisel.

⁸ Uuringut on tehtud alates 2004. aastast, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga. Aastatel 2004–2008 oli kuritegevus esimese kolme probleemi hulgas.

⁹ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2019. Kättesaadav internetis aadressil www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/ (20.04.2020). Kuritegevus Eestis 2020. Kättesaadav internetis aadressil www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/ (14.04.2021).

¹⁰ (Samas)

¹¹ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2018.

¹² Standard Eurobaromeeter 92. Rahvuslik aruanne. Avalik arvamus Euroopa Liidus, Eesti sügis 2020.

¹³ Elanike kaasatus siseturvalisuse tagamisse näitab, kui suur osakaal vastanutest on viimase 12 kuu jooksul osa võtnud ühest või mitmest järgmisest tegevusest: turvalisusega seotud õppused või kursused; naabrivalve; korraldanud või aidanud läbi viia üritusi või arutelusid turvalisuse teemal; turvalisusega seotud talgud (õnnetuse tagajärgede likvideerimine, keskkonna turvalisemaks tegemine); osalenud mõne siseturvalisuse valdkonna organisatsiooni tegevuses; osalenud abipolitseinike, vabatahtlike päästjate või merepäästjate töös.

¹⁴ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018.

3. Olukorra analüüs

SISETURVALISUSE TEENUSTE JÄTKUSUUTLIKKUS JA USALDUS SISETURVALISUSESSE PANUSTAVATE ASUTUSTE JA VABATAHTLIKE SUHTES

Vabatahtlike organisatsioonide usaldatakse suurel määral (2020. aastal 75–84%). Samuti püsib endiselt suur elanike usaldus siseturvalisust tagavate asutuste suhtes – Päästeametite usaldas 2020. aastal 95%, Häirekeskust 93% ning Politsei- ja Piirivalveametit 91% küsitlusele vastanud¹⁵. Arengukava eesmärkide saavutamiseks on tähtis, et siseturvalisuse asutuste personal oleks asjatundlik, samas on töö tulemuslikkuseks vaja, et neid inimesi ühiskonnas usaldataks. Arengukava elluviimisel on seatud sihiks hoida siseturvalisuse asutuste suurt usaldusväärsust ühiskonnas.

Kuid oluline tõsiasi on see, et juba lähiaastatel võib siseturvalisuse teenuste pakkumine olla senisest suurema surve all rahvastiku vananemise, tööturule sisenevate noorte arvu vähenemise ja suure hulga eriteenistujate pensionile siirdumise tõttu. Kuigi õnnetustes hukkunuid ja registreeritud kuritegusid on aasta-aastalt pigem vähem, ei tähenda see, et arengukava kehtivuse perioodil väheneks kuigivõrd nõudlus siseturvalisuse teenuste järele, sest olenemata neist trendidest on tarvis tagada valmisolek reageerida. Personalinappusega siseturvalisuse valdkonnas kaasneb igapäevaülesannete täitmise keerukuse kõrval risk, et võimalike ulatuslike kriiside korral on abiosutajad ülekoormatud ja siseturvalisuse teenuseid¹⁶ raskem pakkuda. Seetõttu tuleb kaaluda parimaid ja paindlikke võimalusi, kuidas suurendada siseturvalisuse personali hulka või töid automatiseerida, sest vajame lisaks märkimisväärselt rohkem inimesi, et tagada valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral. **Arengukava elluviimisel on vaja seetõttu tähelepanu pöörata siseturvalisuse teenuste nutikale ja mõjusale pakkumisele, sh tehnoloogia ja innovaatiliste lahenduste arendamisele.**

TÕSISED INIMKAHJUD

Vigastussurmade arv on aastate 2007 ja 2019 võrdluses üle 40% vähenenud¹⁷. Vigastustest, mürgitustest tingitud surmese vähenemisele on aidanud kaasa peamiselt liiklus, tule ja uppumissurmade vähenemine. Sellegipoolest on Eestis ELi keskmisest tasemest lähtudes võimalik säästa aastas veel mitusada inimest¹⁸. Oluline probleem, millega arvestada on ka meeste ja naiste surmajuhtude erinevus, mis on aastate jooksul püsinud samal tasemel: arvestades rahvaarvu hukkumehi vigastuste tõttu igal aastal ligi neli korda rohkem¹⁹.

Oluline roll ohtude märkamisel ja nende ennetamisel on inimeste teadmistel, hoiakutel, oskustel ja käitumisel. Kuigi hoiakute näol on olemas eeldused kahjude ärahoidmiseks (2018. aasta siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi pidas 95% vastanuid oluliseks käituda ohte ennetavalt ja 2020. aasta uuringu järgi arvasid 92%, et igaüks vastutab ise ohutusnõuete täitmise eest oma kodus), on vaja suuremat ennetustööd käitumuslikest teguritest tingitud õnnetuste ja vigastussurmade vähendamiseks. Viimast põhjusel, et siiski suur osa õnnetustest ja vigastussurmadest juhtub käitumuslike tegurite tõttu. Näiteks olid 2020. aastal rohkem kui pooled tule- ja veeõnnetustes hukkunute joores, pea pooled fataalsetest tulekahjudest said alguse hooletust suitsetamisest²⁰. 2020. aastal juhtus joores või alkoholi piirmäära ületanud juhi süül nii kannatanu kui ka hukkunuga õnnetusi võrreldes 2017. aastaga vähem, siiski põhjustavad joores mootorsõidukijuhid igal aastal sadu liiklusõnnetusi, seades nii ohtu mitte ainult enda vaid ka kaasliiklejate elusid²¹. Samuti on valdav osa tapmisi ja mõrvasid toime pandud ühise alkoholitarvitamise käigus. Enamikul juhtudel on alkoholijoores olnud nii kuriteo toimepanija kui ka tema ohver²².

Kuigi enamik inimesi arvavad, et nad peaksid ise aktiivselt

Ennetamise, inimeste käitumise ja hoiakute mõjutamise kõrval tuleb inimkannatuste vähendamiseks ja ärahoidmiseks ka edaspidi tagada valmisolek pakkuda kiiret ja asjatundlikku abi.

osalema omaenda ja kodukoha turvalisuse tagamisel (88%), on tunduvalt vähem neid, kes peavad piisavaks oma valmisolekut ennast või teisi õnnetuse korral aidata (61%)²³.

Vigastussurmade hulk on vähenenud vaid nende teemade puhul, kus tehakse süsteemset ennetustööd, mistõttu on vaja sellele jätkuvalt tähelepanu pöörata siseturvalisuse ja rahvatervise valdkonna kõrval muudesse valdkondades. **Ennetamise, inimeste käitumise ja hoiakute mõjutamise kõrval tuleb inimkannatuste vähendamiseks ja ärahoidmiseks ka edaspidi tagada valmisolek pakkuda kiiret ja asjatundlikku abi.** ■

¹⁵ Institutsioonide usaldusväärsuse uuring ja siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2020.

¹⁶ „Siseturvalisuse teenused“ on kasutatud dokumendis üldise mõistena, mis katab ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevate asutuste, vabatahtlike ning ettevõtete teenuseid.

¹⁷ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse uppunute, tulekahju hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning mürgistuste tagajärjel hukkunute arvu, kuid kaudset mõju avaldavad need meetmed ka teistele vigastuste liikidele, nagu enesetapud, kukkumised, külmumised. See mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena.

¹⁸ Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030. Tallinn: Sotsiaalministeerium. Vigastuste statistika 2007–2019.

¹⁹ Vigastused Eestis 2017. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf

²⁰ Siseturvalisuse 2020. aasta tulemusaruanne.

²¹ Politsei- ja Piirivalveamet.

²² Kuritegevus Eestis 2018. Kuritegevus Eestis 2019. Tallinn: Justiitsministeerium. Kättesaadav aadressil www.kriminaalpolitika.ee/kuritegevuse-statistika/ (20.05.2020).

²³ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2020. Tallinn: Siseministeerium. Kättesaadav aadressil [www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumentid/Uuringud/](http://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumentid/Uuringud/(20.05.2019).) (20.05.2019).

3.2. Väliskeskkonna olulisemad suundumused, mis mõjutavad siseturvalisuse valdkonda

Kogu maailmas võib nii lähiminevikus kui ka praegu täheldada mitut arengusuundumust, mis tulevikus jätkuvad ja süvenevad. Siseturvalisuse tulevikusihtide seadmiseks on edasises kirjeldatud olulisemaid ülemaailmseid suundumusi, mis mõjutavad Eesti siseturvalisuse valdkonna väljakutsete olemust ja lahendatavaid probleeme. Samuti on loetletud mõningaid olulisemaid tegevussuundi²⁴, mil moel nende arengusuundumustega tegeleda.

RAHVUSVAHELISTE KONFLIKTIDE JA JULGEOLEKUOHTUDE OLEMUS MUUTUB

Esile kerkinud hübriidohud²⁵, ei tunne riigipiire ning nende allikaid, nii riiklikke kui mitteriiklikke on traditsioonilistest julgeolekuohtudest raskem tuvastada. Tulevikukonflikte iseloomustavad üha enam majandusjulgeolekuga seotud riskid: teiste riikide majanduslik surve ja strateegiliste majandushuvid eepiisav kaitstus ning sellest tulenev ühiskonna toimepidevuse haavatavus. Vastupanuvõimeks hübriidohtudele on jätkuvalt vaja avarat (laiapindset) julgeoleku-käsitust, mis eeldab eri tegevussuundade ja poliitikavaldkondade ning avaliku, era ja kolmanda sektori panust (sh kogukonna ja üksikisiku tasandil) ja koordineeritud koostööd. Sealjuures tuleb sisejulgeoleku vajadustega arvestada eri poliitikavaldkondade arendamisel ka edaspidi. Hübriidohtudega toimetulemisele, sh vaenuliku mõjutustegevuse riskide maandamisele aitab olulisel määral kaasa riigi vastupanuvõime tugevdamine, küberrünnete tõrjumise suutlikkus, võitlus organiseeritud kuritegevusega, rahapesu tõkestamine, strateegiline kommunikatsioon, kriitilise infrastruktuuri kaitse ja elutähtsate

teenuste toimepidevuse parendamine, riskianalüüsidele tugineva ohupildiga valmisoleku suurendamine ning riigiasutuste ja elanikkonna kriisivõimekuse suurendamine. Riigisisese koostöö kõrval on oluline teadustada ühiseid julgeolekuohte teiste riikidega ning aidata kaasa ühtse välis ja julgeolekupoliitika kujundamisele, suheldes partnerriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Samuti on üha enam vaja tähelepanu pöörata territoriaalset terviklikkust ja põhiseaduslikku korda ohustava äärmusluse levikule, mis on tihti rahvuste ja uskude vahelise konflikti eskaleerumise tagajärg.

RAHVUSVAHELISED INSTITUTSIOONID NÕRGENEVAD, JÕUJONED RIIKIDE VAHEL MUUTUVAD

Eestile on oluline hoida tugevaid suhteid liitlaste ja partnerriikidega ning tagada ühiste organisatsioonide tegevus. Elanikkonnakaitset ja kriisideks valmistumist tuleb arendada koos rahvusvaheliste partneritega, sest nii nagu teised ohud, ei tunne

²⁴ Ülevaade kõigist arengukavaga kokku lepitud tegevussuundadest on peatükis 4.

²⁵ Tähendab koordineeritud ja paralleelselt eri valdkondade kaudu teostatavat mõjutustegevust nii avalikus, era- kui ka kolmandas sektoris, majanduslikku survet, küberründeid, väärtuste levitamist jne.

3. Olukorra analüüs

kriisidki riigipiire. Toimiv kontaktide võrgustik, koolitatud eksperdid ning oskus ise abi anda tagavad kriisi situatsioonis paremad eeldused ka abi vastuvõtmiseks. Elanikkonnakaitse, humanitaarabi ja arengukoostöö täiendavad teineteist turvalise elukeskkonna loomisel nii meie naabruskonnas kui ka kaugemal. ÜRO raames on Eesti jaoks oluline Sendai raamistik²⁶ ülemaailmsete eesmärkide saavutamine. Tarvis on suurendada Schengeni ala piiriturvalisust ja julgeolekut. Vahetud ohud Eesti julgeolekule olenevad eelkõige julgeolekuolukorrast Euro-Atlandi piirkonnas ja suhetest lähipiirkonna riikide vahel²⁷. Euroopa julgeolekut mõjutab ennekõike Venemaa välispoliitika kasvanud agressiivsus oma eesmärkide saavutamisel, sealhulgas sõjalise jõu kasutamine, püüd lõhkuda läänemaailma ühtsust ja riikidevahelist usaldust²⁸.

TEHNIKA JA TEKNOLOOGIA MUUTUVAD JÄRJEST KIIREMINI

Tehnika ja tehnoloogia järjest kiirem areng mõjutab tugevalt ka siseturvalisuse valdkonda, tuues kaasa nii uusi võimalusi, ent ka ohtusid, millega tegeleda. Ohtudest võib nimetada näiteks sõltuvust info- ja kommunikatsioonitehnoloogia süsteemidest ja nende toimepidevusest, samuti uut julgeolekuohtu küberterrorismi näol. Küberkuritegevuse vastane võitlus ja võimekus seda ennetada muutub järjest tähtsamaks. IOCTA²⁹ kohaselt ületab registreeritud küberkuritegevuse arv mõnes EL-i liikmesriigis juba praegu traditsiooniliste kuritegevuste oma. Tehnoloogiline kuritegevus ei tähenda üksnes küberkuritegevusi ning tehnoloogiast on saamas horisontaalne mõõde enamikus kuritegevustes, kus füüsilise ja tehnoloogilise piirid on hägusad³⁰. Ohtudega toimetulek eeldab õigussüsteemi kohandamist, inimeste teadlikkuse suurendamist, tehnoloogia ja tehnika arendamist ning turvalisuse kui läbiva põhimõttega arvestamist. Siseturvalisuse tagamiseks ja selle arengu kujundamisel on ka edaspidi väga tähtis IKT süsteemide arendamine ja nende toimepidevus. IKT süsteemid võimaldavad pakkuda avalikke teenuseid tõhusamalt ja luua paremad võimalused turvalisuse tagamiseks. Kuna väga suur hulk inimesi suhtleb riigiga interneti kaudu³¹, on vaja sellega arvestada ka siseturvalisuse teenuste arendamisel, näiteks pakkudes võimalikult paljusid teenuseid ka interneti vahendusel.

RÄNNE SUURENEB

Euroopa seisab ka lähikümnenditel silmitsi ebastabiilsusest lähipiirkonnast pärit ulatuslike rändevõrgudega³². Kasvava rändetrendi tõttu hakkavad riigid aina enam oma piire kindlustama, üha olulisemaks saavad isiku saamasuse ja rände õiguse kontroll, sh suurem biomeetria kasutuselevõtmine isiku ja dokumendi võrdlemisel, andmevahetus Schengeni riikide vahel, tagasisaatmise lepingud ja õiguslikud regulatsioonid ebaseadusliku rände takistamiseks. Ebaseaduslikku rännet on suudetud senisest paremini takistada, ent üksikute illegaalsete piiriületajate asemel on esile kerkinud võrgustikud, mille liikmed tunnevad kohalikke olusid, kasutavad ära lünki piirivalves ja seadustes ning toimetavad inimesi ebaseaduslikult Euroopa Liitu³³. Schengeni piiride senisest parem kindlustamine on oluline ka muutunud julgeolekukeskkonna tõttu. Nende ebasoovitavate suundumuste tõttu, mille ära hoidmine ei ole Eesti võimuses, vaid on paratamatu osa globaliseerunud maailmast, on säilinud ja pidevalt suurenenud vajadus Eesti ühiskonna paremaks lõimimiseks. Ühiskonna sidusus on otseselt seotud ühiskonna tugevuse ja valmisolekuga tulla toime erinevate ohtudega ja neist tulenevatest olukordadest taastuda, sh korraldada ebaseadusliku rände takistamine, vähendamine ning ebaseaduslikult siinviivate isikute tõhus ja kiire tagasisaatmine parimal võimalikul viisil ja koostöös partneritega. See aitaks ära hoida rahulolematust ühiskonnas ja tulevase võimalikke konflikte ühiskonna eri gruppide vahel.

KLIIMAMUUTUSED JÄTKUVAD JA KESKKONNASEISUND HALVENEV

Rände hoogustumist põhjustavad peale rände lähteriikide ebastabiilse poliitilise olukorra ka kliimamuutused. Need toovad kaasa looduskatastroofid ning vähendavad elamiseks ja põlluharimiseks sobiliku maad ja joogivett. Alates 19. sajandi lõpust on maakera keskmis-

²⁶ Sendai raamistik. Kättesaadav aadressil www.unisdr.org/we/coordinate/sendai-framework

²⁷ Eesti julgeolekupoliitika alused. Kättesaadav aadressil www.riigiteataja.ee/aktiisla/3060/6201/7002/395XIII_RK_o_Lisa.pdf#.

²⁸ Eesti rahvusvahelise julgeolekukeskkonnas 2018. Tallinn: Välisluureamet. Kättesaadav aadressil www.valisluureamet.ee/pdf/raport-2018-EST-web.pdf (20.05.2019).

²⁹ Europol, Internet Organised Crime Threat Assessment 2018. Europol. Kättesaadav aadressil <file:///C:/Users/46908160250/Downloads/iocta2018.pdf> (04.07.2019).

³⁰ Tehnoloogiakuriteod. Kuritegevus Eestis 2018. Tallinn: Justiitsministeerium. Kättesaadav aadressil www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eesis-2018 (04.07.2019).

³¹ Näiteks, 2018. aastal deklareeriti 96,3% tuludest interneti teel, 99,6% pangaülekandeid tehti elektrooniliselt ja 90% inimesi kasutab interneti regulaarselt. E-Estonia facts. Kättesaadav aadressil e-estonia.com/wp-content/uploads/e-estonia-facts-18-09-21.pdf (04.07.2019).

³² Eesti 2035 taustapaber „Maailm aastal 2035“.

³³ Välisluureamet. Eesti rahvusvahelise julgeolekukeskkonnas 2019.

ne temperatuur suurenenud 0,8 kraadi, suurem osa sellest alates 1975. aastast³⁴. Sellega on kaasnud uute alade kõrbestumine, jää sulamine poolustel ja maailmamere veetaseme tõus³⁵. Kuna kliimamuutused mõjutavad maailma eri piirkondi ebaühtlaselt, siis Eestis see äärmuslikke muutusi veel kaasa ei too, ent olude muutmiseks on siiski tarvis valmistuda juba praegu. Siseturvalisuse valdkonnas on kliimamuutuste tõttu vaja senisest enam pöörata tähelepanu laialdaste tulekahjude ennetamisele, nende tekke seiramisele ning puhkenud tulekahjude võimalikult ökonoomsele ja kiirele kustutamisele. Kuna kliimamuutused mõjutavad ekstreemsete ilmastikuolude (sh üleujutused ja tormid) tihene mist ja võivad kaasa tuua ka laialdasi kriise, muutub sellisteks kriisideks valmistumine elanikele ja riigile senisest olulisemaks.

LINNASTUMINE JÄTKUB, LISANDUB HÕREASUSTUSALASID

Kui praegu elab linnades veidi üle poole maailma rahvastikust (55%), siis ÜRO prognooside järgi 2050. aastal juba 68%. Sellega koos ennustatakse maapiirkondades elavate inimeste osakaalu ja arvu vähenemist³⁶. Jätkuva linnastumise ja maapiirkondade rahvaarvu vähenemise tõttu tekib hõreasustusega alasid aina rohkem ja see seab uued väljakutsed teenuste pakkumisele ja sh riigi suutlikkusele äärealadel. Kuna inimesi on vähem ja nad elavad kaugemal nii üksteisest kui ka keskustest, on tarvis leida senisest erinevaid strateegiaid teenuste pakkumiseks³⁷. Eestis on see probleem veelgi akuutsem, sest asustamata on üle poole kogu territooriumist³⁷. Seetõttu on läbimõeldud regionaalpoliitika üha olulisem.

MAAILMA RAHVASTIK VANANEB, TÖÖEALISTE OSAKAAL VÄHENE

Kogu läänemaailmas toimuv rahvastiku vähenemine ja vananemine avaldab samuti mõju turvalisuse tagamisele. 2015. aastal hinnati, et üle 60-aastaseid inimesi on maailma rahvastikust umbes 0,9 miljardit, 2050. aastaks kasvab see aga 2,1 miljardini ja sajandi lõpuks 3,2 miljardini³⁹. Ka Eestis toimub aastaks 2040 märgatav rahvastiku vananemine⁴⁰. Ühest küljest on nende suundumuste, sh tööjõu vähenemise tõttu vaja leida senisest enam viise tööprotsesse optimeerida ja automatiseerida. Teisalt on vanemaaliste sihtrühma suurenemise tõttu vaja arvestada teatud turvalisusprobleemide muutumisega ja eripäraste vajadustega teenuste pakkumisel. Näiteks on tarvis arvestada, et vanemate inimestega juhtub enam selliseid õnnetusi, mille lahendamiseks tegelevad päästjad. ■

³⁴ The world is getting warmer. NASA Earth Observatory. Kättesaadav aadressil earthobservatory.nasa.gov/world-of-change/DecadalTemp (04.07.2019).

³⁵ UN Environment. Global Environment Outlook. Kättesaadav aadressil content.yudu.com/web/2y3n2/0A2y3n3/GEO6/html/index.html?page=78&origin=reader (20.05.2019).

³⁶ United Nations. Department of Economic and Social Affairs. 68% of the world population projected to live in urban areas by 2050, says UN (16.05.2018). Kättesaadav aadressil www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html (04.07.2019).

³⁷ OECD. Service delivery in rural areas. Kättesaadav aadressil www.oecd.org/cfe/regional-policy/service-delivery-in-rural-areas.htm (04.07.2019).

³⁸ Rohkem kui pool Eestimaast on asustamata (16.04.2019). Tallinn: Statistikaamet. Kättesaadav aadressil blog.stat.ee/2019/04/16/uule-poole-estimaast-on-asutamata/ (20.05.2019).

³⁹ Ageing. United Nations. Kättesaadav aadressil www.un.org/en/sections/issues-depth/ageing/ (20.05.2019).

⁴⁰ Statistikaameti 14. veebruari 2014. a pressiteade nr 22 „Statistikaamet koostas uue rahvastikuprognosi aastani 2040“. Kättesaadav aadressil <https://www.stat.ee/pressiteade-2014-022> (04.07.2019).

4. ALAEESMÄRGID JA OLULISEMAD TEGEVUSSUUNAD

Järgmistes alapeatükkides on täpsemini kirjeldatud siseturvalisuse eesmärke aastatel 2020–2030, antud üldine ülevaade seonduvatest probleemidest ja selgitatud olulisimaid tegevussuundi, mida aastatel 2020–2030 on vaja koostöös teha, et eesmärkideni jõuda.

Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

EESMÄRK:

Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkondadeülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igaühe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

TEGEVUSSUUND 1.1:
Terviklikum ja igaühe panusel põhinev ennetustöö turvalisuse tagamiseks

TEGEVUSSUUND 1.2:
Vähem inimkannatanutega õnnetusi

TEGEVUSSUUND 1.3:
Vähem vägivalda

TEGEVUSSUUND 1.4:
Turvalisem avalik ruum

TEGEVUSSUUND 1.5:
Kaitstum vara, ohutum keskkond

Kiire ja asjatundlik abi

EESMÄRK:

Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürookraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

TEGEVUSSUUND 2.1:

Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine

TEGEVUSSUUND 2.2:

Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine

TEGEVUSSUUND 2.3:

Reageerimine õnnetustele ja ohtudele

TEGEVUSSUUND 2.4:

Sündmuste lahendamine

Kindel sisejulgeolek

EESMÄRK:

Eesti sisejulgeolek on kindel ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud ja maandatud mitmesuguste riigisiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate Eestit ohustavate kriisidega.

TEGEVUSSUUND 3.1:

Põhiseadusliku korra tagamine

TEGEVUSSUUND 3.2:

Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

TEGEVUSSUUND 3.3:

Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

TEGEVUSSUUND 3.4:

Piirihaldus

Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika

EESMÄRK:

Eesti kodakondsus, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärsed, innovaatilised ja inimesekeskised, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

TEGEVUSSUUND 4.1:

Tasakaalustatud rändepoliitika

TEGEVUSSUUND 4.2:

Tasakaalustatud kodakondsuspoliitika

TEGEVUSSUUND 4.3:

Usaldusväärne ja turvaline identiteedihalduspoliitika

Tark ja innovaatiline siseturvalisus

EESMÄRK:

Siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

TEGEVUSSUUND 5.1:

Inimeste hoidmine ja arendamine

TEGEVUSSUUND 5.2:

Innovatsiooni ja tõenduspõhise poliitikakujundamise edendamine

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

EESMÄRK

Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkondade-ülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igaühe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

VÕTMEPROBLEEM

Elanike teadmised, hoiakud ja oskused ning neist tingitud käitumine ei aita piisavalt ära hoida ohtusid elule, tervisele ja varale.

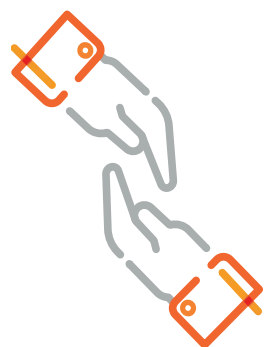
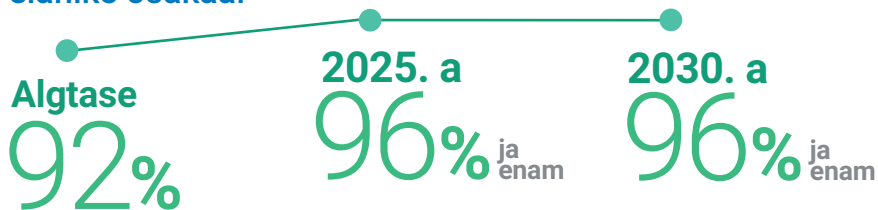
KESKENDUTAKSE JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas arendada terviklikku, süsteemset ja teadmispõhist ennetustegevust, sh katsetada Eesti oludesse sobivaid uusi lähenemisviise ohutuks käitumiseks ja riskide vähendamiseks?
- 2 Kuidas siseturvalisuse vabatahtlike võrgustikku terviklikumalt kujundada, vabatahtlikku tegevust mitmekesistada ja tugevdada vabatahtlike kaasamist?
- 3 Kuidas kujundada hoiakuid ja soodustada käitumist end ja teisi abistada, ohtudest hoiduda ja neile reageerida?
- 4 Kuidas suurendada elanike teadlikkust ja parandada oskusi hädaolukorra ohtusid puudutava käitumise kohta?
- 5 Kuidas tagada erasektori asjatundjate poolt pakutavate turva- ja ohutusteenuste kvaliteet?

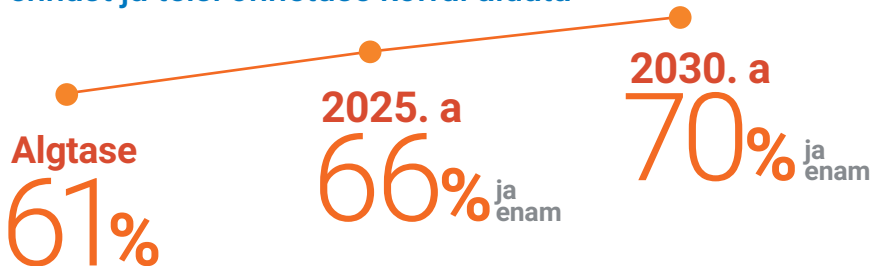
MÕÕDIKUD

Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal

Elanike osakaal, kes hindavad piisavaks oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata

Siseturvalisuse vabatahtlike arv

	Algtase	2025. a	2030. a
Vabatahtlikud päästjad	2163	2700 ja enam	5000 ja enam
Vabatahtlikud merepäästjad	444	750 ja enam	1000 ja enam
Abipolitseinikud	1236	1800 ja enam	3000 ja enam

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.1.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud⁴¹

OLUKORRA KIRJELDUS

- Õnnetuste arv on vähenenud valdkondades, kus on tegeletud aktiivse ennetustööga
- Mitmeid vigastusi ja õnnetusi ei ole võimalik ennetada vaid siseturvalisuse valdkonna meetmetega
- Ennetustööga ei ole jõutud kõigi vajalike sihtgruppideni
- Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleeme on seotud ja ennetatavad
- Ennetustöö sihtrühmad mitmekesistuvad
- Ei eelistata mõjusaid ennetustegevusi

- Vabatahtlike arv võib väheneda
- Iga viies 14–49-aastane on huvitatud vabatahtlikuks päästjaks, merepäästjaks või abipolitseinikuks hakkamisest
- Vabatahtlike kasutatakse praegu valdavalt reageerimisel, mitte ennetustegevustes

- Vigastussurmade arv Eestis on 100 000 elaniku kohta oluliselt suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt
- Inimesed üldjuhul peavad oluliseks käituda ohte ennetavalt
- Suur osa vigastustest ja õnnetustest on tingitud riskikäitumisest
- Inimeste teadmised ja oskused hädaolukordadeks valmistumiseks ja nendes käitumiseks pole piisavad
- Ettevõtjate tuleohutusnõuete alane teadlikkus on madal
- Varavastaste süütegude toimepanemine on langustrendis
- Lähisuhtevägivallaga seotud infoteadete ja kuriteojuhtumite arv ei ole vähenenud
- Avaliku korra rikkumiste arv pole viimastel aastatel märkimisväärselt muutunud (pigem väheneb)
- Tapmist ja raskete tervisekahjustustega lõppenud kuriteojuhtumite arv on vähenenud

OLULISEMAD PROOVIKIVID

Ennetustöö on valdkondade vahel killustunud

Senine vabatahtliku tegevuse korraldus ei taga selle jätkusuutlikkust

TEGEVUSSUUNAD JA SEOTUD POOLED

Terviklikum ja igapäevane panus põhinev ennetustöö turvalisuse tagamiseks

- Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine
- Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine
SIM, PPA, PÄA, SKA, RAM, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, ENTK, JUM, KAM, MEM, Riigikantselei, Kaitseliit, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid (nt EAPK, PL jne), KOV-d, NV, VTA, PMA

Vähem inimkannatanutega õnnetusi

- Ohtude ennetamine ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamine
SIM, PPA, PÄA, KAPO, SOM, TAI, JUM, EKEI, KOV-d, Riigikantselei, HTM, MKM, KAM, VÄM, MEM, HÄK, RiKS, KEA, TEA, RIA, Transpordiamet, TTJA, Eesti Pank

Vähem vägivalda

- Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine
- Vägivalla eest kaitstud kannatanud
SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, KUM, HTM, JUM, KOV-d, hoolekandeesitused

Kaitstum vara, ohutum keskkond

- Isikute ja ettevõtjate teadmiste ja oskuste parendamine oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest
SIM, PPA, PÄA, SKA, SOM, TAI, JUM, Kutsekoda, ETEL, KOV-d

Elanike teadmised, hoiakud, oskused ning neist tingitud käitumine ei aita piisavalt ära hoida ohtusid elule, tervisele ja varale.

Turvalisem avalik ruum

- Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda
- Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks
- Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis
SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, MNT, KOV-d, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid (nt EAPK, PL jne)

⁴¹ Joonisel kajastatud on üksikasjalikumalt analüüsitud arengukava programmi(de)s. Need asuvad aadressil www.siseministeerium.ee/stak2030.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.1.2. Olulisemad tegevussuunad

Terviklikum ja igäihe panusel põhinev ennetustöö turvalisuse tagamiseks

SOOVITUD OLUKORD

Ennetustöö on terviklik ja mõjus ning aitab kujundada inimestes hoiakut, et turvalisus ja ohutus algab eelkõige nende endi käitumisest, märkamisest, hoolimisest ja tegutsemisest. Asutused kavandavad ja viivad ennetustegevusi ellu süsteemselt ning teadus- ja tõenduspõhiselt, tegevustesse panustavad ka vabaihendused ja erasektor. Vabatahtlikel on oluline roll siseturvalisuse tagamisel ja eeskätt ennetustöös. Võimalused osaleda vabatahtlikus tegevuses on mitmekesised, kaasajad on professionaalsed ning olemas on sobiv vabatahtlike koolitamis- ja tunnustamissüsteem.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Teha ennetus ja koostööd valdkondade vahel senisest mõjusamalt. Selleks

- leppida riigis kokku põhimõtted, mille järgi ennetussekumisi katsetada, rakendada, nende mõju hinnata ja neid rahastada;
- leida järeleproovitud ennetussekumiste hulgast jätkusuutlikud lahendused;
- eelistada ennetustöös tulemuslikke sekumisi ja seirata nende mõju ning loobuda tarbetutest;
- panna koostöö eri asutuste ja ühingute vahel paremini toimima, leppides kokku vastutusalad, et ennetustööd nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil kavandada, teoks teha ja selle tulemusi mõõta;
- korraldada tõhus info- ja andmevahetus asutuste vahel, leides selleks kõige otstarbekamad viisid;
- leppida kokku riiklikul tasandil kompetentsikeskuses, kes pidevalt kogub ennetustöö tegemise kohta infot ja toetab selle alusel valdkondade vahel ennetustöö eesmärkide seadmist ja tulemuste saavutamist. Kompetentsikeskus tagab, et ennetustöö tegemise süsteem on kavakindel ja teadmispõhine;
- teha senisest enam ja tõhusamalt ennetustööd nii koolis, töökohal, kogukonnas ning kodus ja perekonnas.

Kasutada püsivaid koostöövorme, mis põhinevad kogukonnakesksel lähenemisel ja võrgustikutööl. Selleks

- luuakse kohalikul tasandil koostöö- ja ennetusvõrgustikke, kuhu kuuluvad kõigi nende esindajad, kelle töö mõjutab piirkonna inimeste heaolu;
- tagada igas maakonnas piirkondlik valdkondade ülese ennetuse eest vastutav koordinaator;
- arendada võrgustikutöö ja kogukondade võimestamise meetodikat, toetada uuenduste juurutamist, hinnata nende mõjusust ja tuua esile parimaid praktikaid.

Kindlustada vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkus. Selleks

- luua senisest mitmekesisemaid võimalusi lüüa kaasa siseturvalisuse vabatahtlikuna, näiteks ennetustöös osalemiseks või muul moel vabatahtlike töösse panustamiseks;
- tõsta asutuste ja vabaihenduste suutlikkust vabatahtlike kaasata;
- motiveerida vabatahtlike toetuste ja tunnustavate tegevustega osalema ning tagada neile vajalik varustus ja töökeskkond.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

Vähem inimkannatanutega õnnetusi

SOOVITUD OLUKORD

Vähenenud on raske tervisekahjustuse või surmaga lõppenud õnnetuste arv. Tõhusa teavitus- ja ennetustöö tulemusel on paranenud inimeste oskused hinnata erinevaid ohte, neid ennetada ja neile reageerida. Suurenenud on inimeste valmisolek mitmesuguste kriiside ajal kõrvalise abita toime tulla.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Suurendada inimeste teadlikkust turva ja ohutusnõuetest ja oskust neid järgida, et ennetada ohtusid ning kujundada tervist ja elu säästev käitumine.

Selleks

- teha eri ohuliikide kaupa kavakindlat ennetustööd, et vähendada inimeste äraeksimisi, kukkumisi ning liiklus-, gaasi-, tule-, vee- või plahvatusõnnetusi;
- koostada terviklähenemine koduste riskide ennetamiseks ja leevendamiseks.

Lua senisest paremad eeldused elanike hakkamasaamiseks kriisiolukordades.

Selleks

- koostada teavitus- ja koolitusmaterjale ning lõimida kriisiolukordades käitumise teema üldharidusse ja õpetajakoolitusse;
- levitada kriisiolukordades käitumise juhiseid, kasutades selleks mitmesuguseid kanaleid ja kogukonna tasandit;
- parandada suurõnnetuste kohta nii andmete ja info kättesaadavust kui ka nende kogumist;
- kasutada suurõnnetuste andmeid ja infot, et teadvustada elanikele riske ja parandada nendeks valmisolekut.

Vähem vaimset ja füüsilist vägivalda

SOOVITUD OLUKORD

Vaimne ja füüsiline vägivald on vähenenud. Inimesed on vägivalda suhtes sallimatud, oskavad vägivalda märgata ja julgevad sellele asjakohaselt reageerida, sh vägivallast teavitada. Vägivalla vastu võideldakse ennetustegevusega ning hoiakute ja väärtuste kujundamisega. Kõigile vägivallateadetele reageeritakse ja kõik vägivallaohvrid saavad abi.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Parandada inimeste teadlikkust vägivalla vormidest, esinemisest ja selle kohta käibivatest müütidest.

Selleks

- edendada ühiskonnas avalikku arutelu vägivalla teemal;
- viia järjepidevalt ellu tõendus- või teaduspõhist ennetus- ja sekkumistegevust.

Edendada argumenteeritud ja heast tavast lähtuvat avalikku arutelu internetikeskkonnas.

Selleks

- parandada aruteludes osalejate ja aruteluareenide eest vastutajate teadlikkust ja suutlikkust, et nad oskaksid vajaduse korral ennetavalt ja leevendavalt sekkuda;
- tagada ka edaspidi politsei kohalolu veebis, arendada sellega seonduvat edasi ning pakkuda politsei tuge ja suuniseid, mis aitavad aruteluareenide eest vastutajail oma rolli paremini täita, rikkumisi võimalikult vara märgata ja neile reageerida.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

Ennetada vägivalda senisest enam koostöös erasektori-, tervishoiu- ja haridusasutustega.

Selleks

- arendada haridusasutustes laste sotsiaalseid oskusi senisest enam, muu hulgas võtta igas haridusasutuses kasutusele vägivalda ennetamise programm või viia ellu muud sihistatud tegevust;
- pakkuda noortele tegevust, et toetada nende sotsiaalsete oskuste arendamist.

Parandada riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse spetsialistide teadlikkust radikaliseerumise põhjustest ja tundemärkidest ning suurendada oskusi selliste riskide maandamiseks.

Selleks

- korraldada kogu riigis süsteemselt ja laiapindselt tegevusi, millega ennetada radikaliseerumist;
- kujundada Politsei- ja Piirivalveameti eestvedamisel kompetentsikeskus, kes nõustab kolleege ja partnereid, et nad oskaksid radikaliseerumist varakult märgata, ennetada ja maandada;
- koostöös religiooniekspertidega teha süsteemsemat usunõustamist ja aidata kaasa usukogukondade lõimumisele, et ennetada ja tõkestada usuäärmusluse levikut.

Tagada vägivaldahoovrite terviklik abistamine, lähtudes individuaalsetest vajadustest, inimväärkusest ja võrdse kohtlemise põhimõtetest.

Selleks

- juurutada mitmesuguseid lähenemisi ning kutsuda kokku ja panna tööle võrgustikud, kus probleemide põhjused ja lahendused leitakse ühiselt;
- parandada spetsialistide oskust märgata abivajavaid või hädaohtu sattunud lapsi ja täiskasvanuid, nendest teavitada ja igaühe olukorrale asjakohaselt reageerida;
- korraldada vägivaldahoovri aitamine kannatanu ja spetsialistide koostöös, mille keskmes on kannatanu heaolu ja turvalisus.

Tõkestada vägivalda korduvust.

Selleks

- töötada välja ja võtta kasutusele moodused, millega mõjutada vägivaldsete käitumist.

Turvalisem avalik ruum

SOOVITUD OLUKORD

Avalik ruum on kujundatud turvalisust soodustavaks. Inimesed tunnevad end avalikus kohas turvaliselt, oskavad ohte ennetada ja teavad, kuidas nende ilmnemise korral käituda. Inimesed lahendavad väiksemad häirivad juhtumid rahumeelselt, korrakaitseasutuste sekkumiseta.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Suurendada inimeste teadlikkust avalikus kohas käitumisest ning ennetus- ja kaitseabinõude kasutamisest.

Selleks

- parandada teavitustegevusi;
- luua ja märgistada avalikus ruumis kohad, kuhu ohuolukorras varjuda;
- töötada välja võimalused, mille abil soodustada väiksemate häirivate juhtumite rahumeelset lahendamist korrakaitseasutuste sekkumiseta.

Rakendada avaliku ruumi planeerimisel meetmeid, mis soodustavad ohutut ja turvalist käitumist ning pärsivad riskikäitumist.

Selleks

- võtta kõigi kohalike omavalitsuste planeerimistegevuses kasutusele turvalise ruumiloome põhimõtted, mis aitavad ennetada süütegusid ja õnnetusi ning hõlbustavad neile reageerimist.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Kujundada kohalikust omavalitsusest turvalisust toetava elukeskkonna põhisuunaja.

Selleks

- toetada kohaliku omavalitsuse võimekuse suurendamist elukeskkonna turvalisuse loomisel;
- luua võimalused suurendada avaliku korra tagajate hulka, kaasates turvaettevõttes ning teised selleks ettevalmistatud ja volitatud ühingud ja asutused;
- teha kogukonna tasandil koostööd teiste asutuste ja kogukondadega, et tugevdada kohalikul tasandil inimeste teadmisi ja hakkamasaamist;
- tõsta kohaliku omavalitsuse olukorrateadlikkust tema territooriumil esinevatest riskidest ja aset leidvatest sündmustest, et tagada võimalikult varane valmisolek võimalike kriisilukordade ennetamiseks ja nende lahendamiseks.

Kaitstum vara ja keskkond

SOOVITUD OLUKORD

Teadmiste ja oskuste suurendamine ning hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus ning erasektori pakutavad teenused aitavad kaasa, et varakahju tekitanud varguseid, vara lõhkumist ning vee-, tule-, elektri- või gaasiõnnetusi on vähem. Elanikud, sealhulgas ettevõtjad, kasutavad senisest enam ennetusabinõusid oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuste eest.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Teha teavitustööd ja parandada hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldust.

Selleks

- tõhustada teavitustööd, et suurendada elanike ja ettevõtjate teadmisi ja oskusi kaitsta oma vara varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest;
- luua hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, millega selgitada välja vara valvamise, kaitsmise ja ohutusega seotud riskid ning leida nende riskide maandamise meetmed;
- viia ellu mõjusat järelevalvet, et suunata ohutuse eest vastutavaid isikuid ja asutusi ohtusid kõrvaldama ja probleeme lahendama;
- aidata laiendada naabrivalve tegevust ja teisi kogukondlikke algatusi, mis aitavad inimeste vara kaitsta ning muuta nende kodu ja naabruskonna turvalisemaks;
- viia vajaduse korral ellu toetavaid tegevusi, sh muuta õigusruumi, et oleks piisavalt teenuseosutajaid, kes aitavad inimestel oma vara kaitsta, selle ohutust kontrollida ning seadmeid hooldada.

Pöörata senisest enam tähelepanu kliimamuutustega kohanemisele ja maandada riskid, mis nendega võivad kaasneda.

Selleks

- suurendada ühiskonnas valmisolekut arvestada kliimamuutuste mõjuga ja osata vähendada nendega kaasneda võimalikke riske;
- olla valmis sagenevate äärmuslike ilmaolude põhjustatud õnnetusteks ja nende tagajärgede kõrvaldamiseks. ■

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.2. Kiire ja asjatundlik abi

EESMÄRK

Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürookraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.

VÕTMEPROBLEEM

Siseturvalisuse teenuste jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine üle riigi on raskendatud.

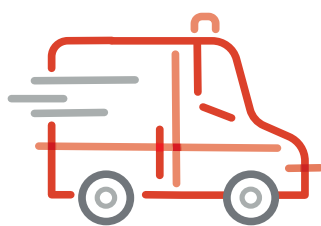
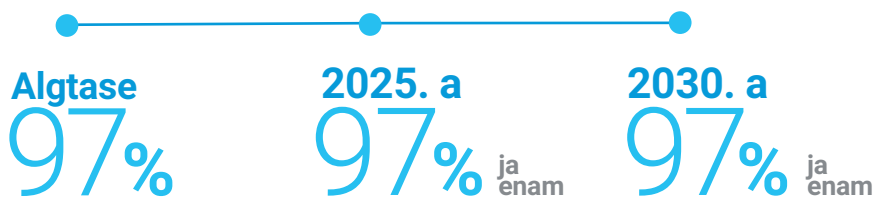
KESKENDUTAKSE JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas ja mis tasemel abi ja reageerimist on vaja turvalise Eesti loomiseks?
- 2 Kes peavad reageerima ja millele on vaja reageerida? Kas keegi saaks veel reageerida, kes?
- 3 Kuidas muuta teenuseid mõjusamaks ning töötajatele ja elanikele mugavamaks, kasutades võimaluse korral tehnilisi ja innovaatilisi lahendusi, sh tööprotsesside automatiseerimist?
- 4 Kuidas tagada reageerimiseks ja süütegude lahendamiseks vajalik taristu, seadmed, sõidukid ja tehnoloogia ning kõike seda arendada?

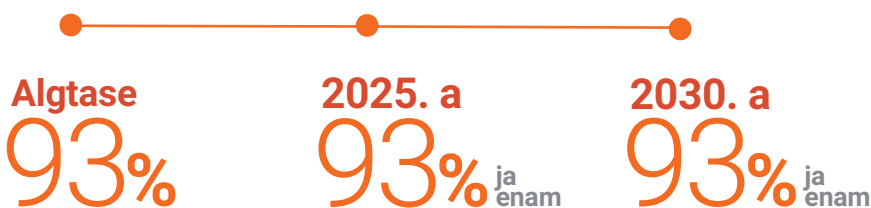
MÕÕDIKUD

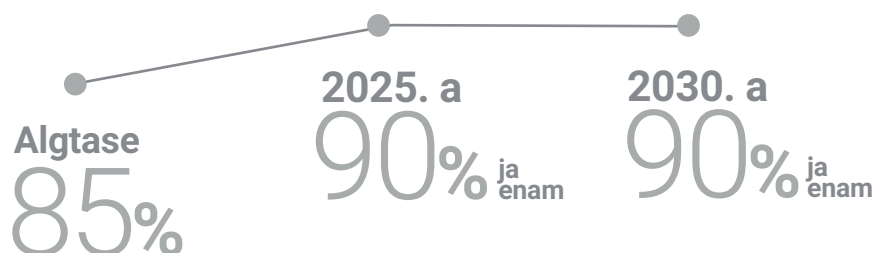
Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega

Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamisega

Elanike rahulolu politseitööga

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.2.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud

OLUKORRA KIRJELDUS

- Vähenenud on nii õnnetustes hukkunute, registreeritud kuritegude kui ka avaliku korra rikkumiste arv
- Nõudlus siseturvalisust tagavate teenuste järele ei vähene
- Avaliku ruumi ja keskkonnatingimused ei toeta piisavalt ohule reageerimist

- Tehnoloogia areng toob kaasa nii võimalusi kui ka ohte
- Rahvastiku paiknemise muutused: linnastumine, eeslinnastumine, suurenev pendelränne
- Rahvastiku vananemine ja eriteenistujate pensionile siirdumine toovad kaasa raskusi siseturvalisuse teenuste pakumiseks vajalike teenistujate leidmisel

- Elanikkonna mitmekesisustumine
- Kohalike omavalitsuste töö ümberkorraldamine

- Endiselt on alles umbes pool miljonit II maailmasõja aegset lõhkekeha, millega kokkupuutumise tõenäosus suureneb
- Tulevikus suureneb äärmuslike ilmastikuolude ja sellest tingitud loodusõnnetustele esinemise tõenäosus (üleujutused, tormikahjud, metsatulekahjud jmt)

OLULISEMAD PROOVIKIVID

Siseturvalisuse teenuste jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine üle riigi on raskendatud

Tuleviku kogukonnad vajavad uusi lahendusi reageerimises

Vähene reageerimisvõimekus ootamatustele

TEGEVUSSUUNAD JA SEOTUD POOLED

Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine

- Avaliku korra ja ohtude seisundi seire
SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, SOM, Transpordiamet, KAM, JUM, Terviseamet, KAUR, KOV

Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine

- Hädaabiteadete menetlemine
- Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine
- Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine
SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, SOM, MKM, RIKS, KAM, KEM, KEA, JUM, Riigikantselari, KOV

Reageerimine õnnetustele ja ohtudele

- Avaliku korra tagamine
- Demineerimine
- Päästmine maismaal
- Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel
SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO, SMIT, RAM, JUM, KAM, SOM, KEM, MKM, MEM, MTA, VÄM, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid (nt EAPK, PL jne), KOV

Sündmuste lahendamine

- Järelevalve automatiseerimine
- Menetluste digitaliseerimine
- Abitus seisundis isikute abistamine
- Isikute kinnipidamine
SIM, HÄK, PPA, SMIT, JUM, SOM, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid (nt EAPK, PL jne), KOV

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.2.2. Olulisemad tegevussuunad

Avaliku korra ja pääste valmisoleku planeerimine

SOOVITUD OLUKORD

Ohuolukordade teket avalikus ruumis osatakse hinnata varakult. Ohtude ja õnnetuste toimumise tõenäosust ja asukohti seiratakse pidevalt ning ollakse valmis sobival viisil reageerima. Riskipõhine valmisolek vähendab ohuolukordade teket.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Parandada avaliku korra ja ohtude seiramise suutlikkust ning planeerida valmisolek ohule ja õnnetusele reageerida senisest nutikamalt.

Selleks

- võtta kasutusele uusi seiresüsteeme ja -lahendusi;
- viia olemasolevad seiresüsteemid omavahel enam kooskõlla.

Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine

SOOVITUD OLUKORD

Inimeste abiküsimise teated on vastu võetud ja abivajadus välja selgitatud. Iga abivajadusele reageeritakse, ohule ja sündmusele antakse asjakohane hinnang ning abiosutaja saadetakse õigel ajal välja. Kogu ööpäeva hoitakse töös eri suhtluskanalid, tagades suhtlemise nii abivajajaga kui erinevate abiosutajate endi vahel.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Mitmekesistada sidekanaleid, mille kaudu inimesed saavad abi või infot küsida.

Selleks

- võtta teadete vastuvõtmiseks ja menetlemiseks kasutusele lahendused, mis arvestavad nii tehnoloogia ja tehnika arengu, inimeste suhtlusharjumuste kui ka nende eripäraste vajadustega.

Parandada nende teadete töötlemist, mille korral ei ole operatiivteenistustel vaja kiiresti sekkuda.

Selleks

- luua riiki, kohalikke omavalitsusi ja elanikke ühendav teabevahenduskeskus ja teadete vastuvõtmise sidekanalid.

Tagada ka edaspidi, et abiosutajad kiirabist, päästeteenistusest ja politseist saavad paiknemis ja operatiivinfot vahetada katkematult ööpäev läbi.

Selleks

- töötada välja ja võtta kasutusele riigiside korraldamise uus lahendus.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

Reageerimine õnnetustele ja ohtudele

SOOVITUD OLUKORD

Kiire ja asjakohane reageerimine õnnetustele ja ohtudele on vähendanud nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Õnnetuste või ohtude korral reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud on nii koos kui eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Hoida korrakaitseorganite ja päästevõrgustiku⁴² reageerimissuutlikkus ohtudele vastaval tasemel.

Selleks

- laiendada õnnetustele ja ohtudele reageerimise võrgustikku ja tihendada koostööd võrgustiku eri osaliste vahel;
- pakkuda õnnetustele ja ohtudele reageerimise teenuseid vähemalt praegusel tasemel;
- tagada ka edaspidi demineerimissuutlikkus ja lähtuda tehnika ajakohastamisest, et see aitaks võimalikult palju vähendada ohtusid nii demineerijatele kui ka õnnetusse sattunutele.

Sündmuste lahendamine ja lõpetamine

SOOVITUD OLUKORD

Ohuolukord või korrarikumine lõpetatakse ning avalik kord taastatakse, valides lahendused, mis vähendavad nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud on nii koos kui ka eraldi valmis sündmuse lahendamiseks senisest paremini. Sündmuste lahendamist ja korrarikumiste lõpetamist toetavad digilahendused ja automaatsed järelevalvesüsteemid.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Muuta sündmuste lahendamine tõhusamaks.

Selleks

- võtta kasutusele automaatsed järelevalvesüsteemid nende ülesannete täitmisel, kus inimesel ei ole vaja sekkuda;
- muuta menetlused elektrooniliseks.

Arendada kohalike omavalitsuste suutlikkust lahendada väiksemaid korrarikumisi.

Selleks

- luua näiteks suuremates omavalitsustes võimalus toimetada joobeseisundis isik kainenema ja teda kainenemiskohas hoida.

Vältida sündmuste kordumist ja taastada tavapärase olukord.

Selleks

- tõhustada koostööd seotud organisatsioonide vahel;
- parandada andmete liikumist ja sündmuse kohta käiva info üleandmist ühelt asutuselt teisele. ■

⁴² Päästevõrgustik on ühtset päästeteenust osutav võrgustik, mille moodustavad kutselised ja vabatahtlikud päästekomandod.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.3. Kindel sisejulgeolek

EESMÄRK

Eesti sisejulgeolek on kindel ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud ja maandatud mitmesuguste riigiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikkond ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate Eestit ohustavate kriisidega.

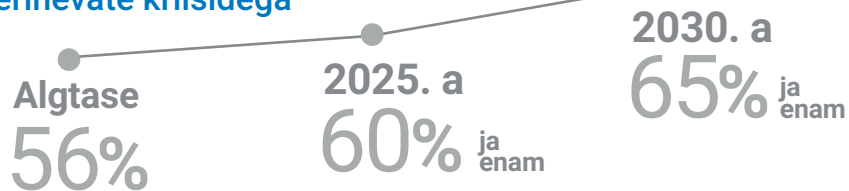
VÕTMEPROBLEEMID

Sisejulgeolekut mõjutavad üha rohkem välised ohud: ülemaailmsed vägivaldsed ideoloogiad, rahvusvaheline terrorism ja selle rahastamine, rahapesu, ohtlike tehnoloogiate areng, küberründed, vaenulike eriteenistuste tegevus ja hübriidohud. Kriisiennetus ja valmisolek hädaolukordadeks pole piisav.

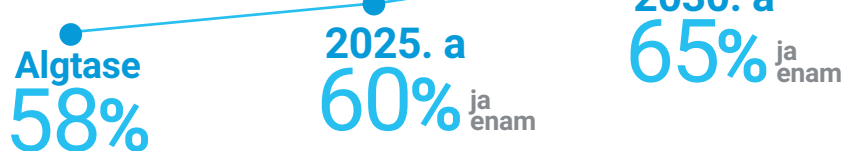
MÕÕDIKUD

Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega

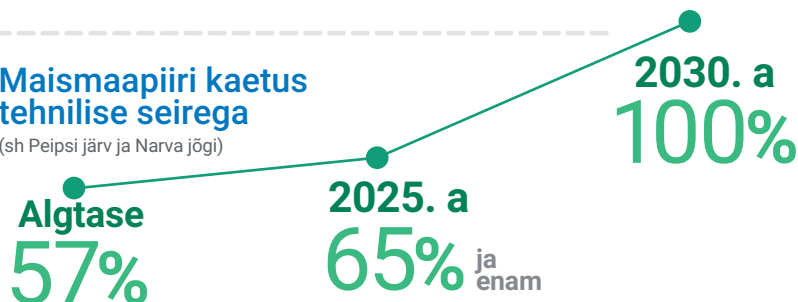

Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberriskeid seotud riskidest heaks

Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega

(sh Peipsi järv ja Narva jõgi)

Täiskasvanute osakaal, kes peavad narkootikumide kättesaadavaks

	Algtase	2025. a	2030. a
Kanep	24%	24% ja vähem	24% ja vähem
Amfetamiin	10%	10% ja vähem	10% ja vähem
Ecstasy	10%	10% ja vähem	10% ja vähem
Rahustid	12%	12% ja vähem	12% ja vähem
Kokaiin	7%	7% ja vähem	7% ja vähem
Dopinguained	7%	7% ja vähem	7% ja vähem

KESKENDUTAKSE JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas suurendada vastupanuvõimet põhiseaduslikku korda ohustavate tegevuste, hübriidohtude ja vaenuliku mõjutustegevuse suhtes?
- 2 Kuidas ennetada radikaliseerumist, vägivaldset ekstremismi ja terrorismi ning olla valmis võimalike ohtude tõrjumiseks ja mõjude minimeerimiseks, sh parandada koostööd?
- 3 Kuidas arendada integreeritud piirihaldust, et tulla toime püsiva ebaseadusliku sisserände, salakaubaveo, suureneva piiriliikluse ning piiriülese kuritegevuse survega?
- 4 Kuidas täiendada ja rakendada organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse meetmeid?
- 5 Kuidas täiendada ja rakendada küberruritegevuse vastase võitluse meetmeid?
- 6 Kuidas suurendada riigiasutuste, elutähtsa teenuse osutajate ja omavalitsuste toimepidevust ja valmisolekut kriisiks?
- 7 Milline on jätkusuutlik kriisireguleerimismudel ja kuidas seda rakendada?

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.3.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud

OLUKORRA KIRJELDUS

- Kasutatakse järjest ründavamaid ja varjatumaid võtteid, sh desinfo levitamine, riikide siseprobleemide võimendamine, rahvusvaheliste organisatsioonide usaldusväärseuse õõnestamine, ühiskonna polariseerimine

- Suurim oht Eesti riigi strateegilistele majandushuvidele on korruptsioon, rahapesu, küberrünnakud, võõrriikide eriteenistuste tegevus, tööstusspionaaž, julgeolekut ohustavad investeeringud jne.

- Terroristlike välisvõitlejate naasmine Euroopasse mõjutab julgeolekuolukorda
- Üksikründajate, sh iseseisvalt radikaliseerunud isikute arvu kasv
- Terrorismi toetatakse sageli teiste kuriteoliikide kaudu hangitud rahaga, sh kasutades virtuaalvaluutat
- Radikaliseerumine interneti teel on muutunud sagedasemaks, sh terroristide värbamine internetist ja vaenuliku info levitamine internetis muutuvad aina levinumaks

- Organiseeritud kuritegevuse, sh rahapesu kiire ülemaailmne levik
- Kuritegevus on üha projektipõhsem: kurjategijad orienteeruvad kiiresti ümber vähem tulusalt valdkonnalt tulusamale
- Uued tehnoloogiad mitmekesistavad kurjategijate võimalusi
- Küberkuritegevuse osatähtsuse pidev kasv kuritegude hulgas
- Organiseeritud kuritegevusel on senisest palju rohkem avaldumisvorme
- Seni on enamik narkokuritegusid seotud aine ebaseadusliku käitlemisega

- Rahvusvahelised kriisid ja konfliktid mõjutavad üha vahetumalt
- Ühiskonnale oluliste teenuste toimepidevus sõltub nii riigiki erasektorist

- Suurenev piirilikkus
- Eestil kui Euroopa Liidu välispiiri kontrollijal on tähtis roll Schengeni ruumi turvalisuse tagamisel
- Püsiv ebaseadusliku rände, piiriülese kuritegevuse, salakauba-veo surve

OLULISEMAD PROOVIKIVID

Hübridohtude ja mõjutustegevuse kasv

Majanduslik surve välisriikide poolt, strateegiliste majandushuvide ebapiisav kaitstus

CBRN intsidentide riski kasv ja ohtude olemuse pidev muutumine

Idoloogilise ja religioosse äärmusluse jätkuv levik maailmas

Raske ja organiseeritud kuritegevuse olemuse muutumine

- Üledoosist tingitud surmasid on Eestis viis korda rohkem kui Euroopa Liidu keskmiselt

Suurenev surve kriisiennetuseks ja hädaolukordadeks valmisoleku suutlikkuse parandamiseks

Suurenenud surve piirihaldusele

TEGEVUSSUUNAD JA SEOTUD POOLED

Põhiseadusliku korra tagamine

- Majandusjulgeoleku suurendamine
 - Radikaliseerumise ennetamine ja tõkestamine
 - Terrorismivastane võitlus
 - CBRN sündmuste lahendamine
- SIM, KAPO, PPA, Pää, SKA, SMIT, HÄK, MKM, EAS, RIA, TTJA, VÄM, HTM, KUM, JUM, RAM, SOM, Terviseamet, SKA, KaM, VLA, KV, Riigikantselei, INSA, KOV-id, ettevõtlusega seotud organisatsioonid, erasektor, 3. sektor, meedia

Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

- Küberkuritegevuse vastane võitlus
 - Narkokuritegevuse vastane võitlus
 - Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine
 - Majanduskuritegevuse vastane võitlus
 - Kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise võimekus
 - Inimkaubanduse tõkestamine
 - Kriminallistika arendamine
- SIM, PPA, SMIT, KAPO, SKA, KUM, HTM, JUM, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus, MKM, RIA, RAM, MTA, SOM, Sotsiaalkindlustusamet, TAI, Raviamet, Finantsinspeksioon, INSA, Eesti Pank, Pangaliit, Rahapesu Andmebüroo

Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

- Ohtude tuvastamine
 - Kriisideks valmistumine
 - Kriisijärgne taastamine
- Kõik ministeeriumid, Riigikantselei, ETO-d, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused (PÄA, PPA, RIA, VTA, TEA, KEA, KAPO), KOV-id, HÄK, SKA, SMIT, RIKS, Eesti Pank, OSPA, SKA, KVA, Kaitseliit, Kaitseressursside Amet, hädaolukordi juhtivad asutused, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid (nt EAPK, PL jne)

Piirihaldus

- Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piirilukorra info haldamine ning operatiivkoostöö
- SIM, PPA, KAPO, SMIT, RAM, MTA, VÄM, KL, KV, VA

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.3.2. Olulisemad tegevussuunad

Põhiseadusliku korra tagamine

SOOVITUD OLUKORD

Eesti põhiseaduslik kord on tagatud ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud, ennetatud ja maandatud.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Tõkestada hübriidohte ja vaenulikke mõjutustegevust, sh desinformatsiooni levitamist, ning nendega kaasnevaid ohte.

Selleks

- suurendada riigis ja rahvusvaheliselt teadlikkust mõjutuskatsetest, -viisidest ja -kanalitest ning ohtudest, mis sellise tegevusega kaasnevad ning teha sellega seoses koostööd;
- arendada võimalike hübriidsete kampaaniate siseriiklikku tuvastusvõimekust;
- vähendada vastuvõtlikkust lõhestuspoliitikale, kasutades strateegilise kommunikatsiooni võtteid ja nii haridus- kui ka lõimumispoliitika võimalusi, et kujundada ühine kultuuri- ja väärtusruum;
- aidata järjepidevalt vähendada sotsiaalmajanduslikke ja piirkondlikke lõhesid, et hoida ära ühiskondlikke pingeid.

Maandada majandusjulgeolekut puudutavaid riske.

Selleks

- suurendada avaliku ja erasektori teadlikkust neist riskidest;
- teha kindlaks strateegilistesse majandusharudesse tehtavate investeeringute päritolu;
- suurendada strateegiliste majandusharude sõltumatust.

Suurendada kogu riigis suutlikkust tuvastada terrorismiga seotud riske, et ennetada ja tõkestada ohtusid ning minimeerida võimalikke tagajärgi.

Selleks

- arendada nii riigisisest kui ka rahvusvahelist tõhusat koostööd ning parendada õigusloomet, IKT võimekust, infovahetust, andmete riskasutamist, analüütikat ja süsteemide koostalitlusvõimet;
- arendada asutuste suutlikkust süsteemselt tuvastada ja tõkestada terroristliku sisu levitamist veebis;
- koostöös riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja erasektori asutustega arendada võimekust senisest mõjusamini tuvastada ja maandada ohtusid, mis võivad esineda avalikus ruumis ja strateegilise tähtsusega objektidel, sh rahvusvahelises laeva- ja lennuliikluses, ning selliseid ohte maandada;
- järjekindlalt parandada avalikkuse ning esmatasandi ametnike ja spetsialistide oskust võimalikult vara tähele panna radikaliseerumise märke ja neile asjakohaselt reageerida⁴³.

Arendada reageerivate asutuste valmisolekut CBRN-⁴⁴ ja HAZMAT-⁴⁵ ohte teadvustada ja sellistele sündmustele ööpäevaringselt reageerida.

Selleks

- kohandada pidevalt reageerimisvalmisolek ohtudele vastavaks;
- luua toimiv võrgustik asutustest, kellel on teavet ja oskusi CBRN-ohtude ennetamise ja nendele reageerimise kohta;
- korraldada kriisiõppusi seotud ametkondade koostöö harjutamiseks.

⁴³ vt radikaliseerumise ennetamise teemat ka peatüki „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine” juures.

⁴⁴ CBRN, inglise sõnadest chemical, biological, radiological and nuclear threats. See on rahvusvaheliselt üldlevinud lühend, mida kasutatakse keemilistest, bioloogilistest, patogeenidest, radioaktiivsetest ainetest, tuumamaterjalist jmt tulenevate ohtude puhul, mis võivad ilmneda rünnakute ja tahtlikult toimepandud kuritegude tõttu. Lühendi eestikeelne vaste on KBRT.

⁴⁵ Lühend HAZMAT on rahvusvaheliselt üldlevinud lühend ingliskeelsetest sõnadest hazardous material, mis tähendab ohtlikke aineid või ohtlikke materjale. HAZMAT sündmus on õnnetusjuhtum, mis on tekkinud inimlikust eksimusest, loodusõnnetusest või tehnoloogilise protsessi tagajärjel.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

SOOVITUD OLUKORD

Eestis on vähenenud raske ja organiseeritud kuritegevus. Õiguskaitseasutuste on loodud paremad eeldused ja tehakse tulemuslikku koostööd, pöörates seejuures tähelepanu kogu menetlusahela ühtlaselt kõrge võimekuse arendamisele.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Muuta võitlus küberkuritegude vastu senisest tulemuslikumaks.

Selleks

- koostada tervikpilt küberkuritegevuse valdkonnast ja selle tulevikusuundumustest ning küberkuritegevuse ulatusest;
- võtta kasutusele jätkusuutlikud lahendused, mis suurendavad tõenäosust küberkuriteod avastada ja neid tõhusamini menetleda ning nende toimepanija tuvastada. Näiteks luua uusi ametikohti, valmistada ette spetsialiste ja tagada vajalikud tehnoloogilised eeldused;
- suurendada elanike ja ettevõtete teadlikkust küberkuritegevusega seotud ohtudest ja nendest hoidumise võimalustest;
- luua nüüdisaegsed ja lihtsad võimalused teatada küberkuritegudest ning küberkuriteokatsetest politseile.

Vähendada narkootikumide pakkumist ja kättesaadavust Eestis.

Selleks

- tegeleda senisest sihistatumalt narkootikumide sissetoojate ja edasimüüjatega;
- töötada välja narkosüütegude kohta asjakohane andmekogumissüsteem;
- täiustada narkootikumide pakkumise vähendamise tegeleva personali väljaõpet ja täiendusõpet ning tehnilisi seadmeid, mida nad sel eesmärgil kasutavad;
- pöörata tähelepanu ka narkootilise aine tarvitajate tabamisele ja leida võimalused nad kohe ravile saata⁴⁶.

Tulemuslikult tõkestada rahapesu ja terrorismi rahastamist.

Selleks

- suurendada strateegilise analüüsimise suutlikkust;
- arendada pankade-ülese kontode keskregistri võimekust ning liidestada makseteenuse osutajad Eestis;
- suurendada teadlikkust rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest ja nendega kaasnevatest tagajärgedest;
- parendada järelevalve võimekust, sh virtuaal- ja krüptorahade osas;
- tõhustada uurimis- ja järelevalveasutuste koostööd, vajadusel õigusloome ja IKT lahenduste ning eksperdivõimekuse arendamise kaudu;
- analüüsida ja leida õiguslikud lahendused krüptoraha teenusepakkuja tegevuse reguleerimiseks;
- töötada välja lahendused, mis muudaksid terrorismi rahastamise ja rahapesu vähem tulusaks ja atraktiivseks.

Muuta majanduskuritegude uurimine tõhusamaks.

Selleks

- tuvastada majanduskuritegude uurimise käigus eelkõige isik või rühm, kes on spetsialiseerunud majanduskeskkonda enim mõjutavate kuritegude toimepanemisele;
- kiirendada suure kahjuga majanduskuritegude menetlemist.

Parendada kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise võimekust.

Selleks

- arendada eeldusi kriminaaltulu tuvastamise ja tagamise suurenemiseks;
- koolitada valdkonnaga seotud menetlejaid ja kohtunikke;
- luua riiklik andmebaas, mis võimaldab koguda ja analüüsida teavet kriminaaltulu piirangute ja konfiskeerimise kohta.

⁴⁶ vt radikaliseerumise ennetamise teemat ka peatüki „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“ juures.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

Tõkestada inimkaubandust.

Selleks

- suurendada inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja inimkaubanduse kuritegude menetlemisega tegelevate spetsialistide teadlikkust;
- rakendada inimkaubanduse kuritegude menetluses kuritegeliku vara konfiskeerimist.

Arendada kriminalistika võimekust.

Selleks

- arendada kriminalistika ja kohtuekspertiisi valdkonna teavet koguda ja analüüsida võimaldav IT-süsteem;
- arendada süsteemselt digitaalkriminalistika teenust.

Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine⁴⁷

SOOVITUD OLUKORD

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Eesti on valmis toime tulema erinevate kriisidega. Elutähtsate teenuste toimimine on tagatud igal ajal. Loodud on senisest paremad eeldused, et kriisidest põhjustatud kahjud oleksid riigile ja elanikele võimalikult väikesed.

Parandada kriisideks valmisolekut, suurendades riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja elutähtsa teenuse osutajate teadlikkust võimalikest ohtudest.

Selleks

- koondada riskianalüüside põhjal koostatud ohupilt tervikuks ja teha see kättesaadavaks kõigile asjassepuutuvatele;
- hoida ajakohasena ülevaade, millist abi saame kriisi korral küsida teistelt riikidelt;
- osaleda senisest aktiivsemalt elanikkonnakaitse tegevustes ka rahvusvahelisel tasandil abi andjana, et parandada ekspertide praktilisi kogemusi kriisisituatsioonides toime tulla ning luua ja hoida koostööformaate, mida vajadusel on võimalik hädaolukorras kasutusele võtta.

Parandada elutähtsate teenuste toimepidevust ja kaupade varustuskindlust, et kriisi ajal oleksid elanike esmavajadused rahuldatud ühtlaselt üle Eesti.

Selleks

- elutähtsate teenuse osutajatel võtta kasutusele elutähtsate teenuste toimepidevuse nõuetekohaseks täitmiseks vajalikud meetmed, teha õppuseid ja koolitusi;
- tugevdada koostööd elutähtsaid teenuseid pakkuvate kohalike omavalitsuste ja erasektori asutustega ning aidata kavakindlalt parandada nende teadmisi kriiside kohta ja oskusi kriisi ajal tegutseda;
- töötada välja süsteem, kuidas tagada elanike, ettevõtete ja asutuste jaoks vajalike kaupade ja teenuste senisest suurem varustuskindlus.

Suurendada riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja kogukondade valmisolekut kriisideks ja kriisijärgsete kahjude leevendamiseks.

Selleks

- kannavad kohalikud omavalitsused kõige tähtsamat rolli sotsiaalsete kriisiabi teenuste pakumisel, kriisileevendusmeetmete rakendamisel ja kohalike planeeringute kavandamisel;
- luua valmisolek politsei- ja piirivalve kriisireservi rakendamiseks;
- parandada valmisolekut ja suutlikkust elanikke vajaduse korral evakueerida;
- rakendada ühtseid põhimõtteid kriisideks valmistumisel ja kriiside lahendamisel;
- teha kavakindlalt kriisiõppuseid ja koolitusi;
- tõhustada riigikaitse ja kriisireguleerimisega seotud komisjonide tööd;
- mõelda läbi ja koostada kriisijärgsete kahjude hindamise ja taastamistegevuste süsteem.

⁴⁷ Siseturvalisuse arengukavas kavandatakse tegevused elanikkonna valmisoleku tõstmiseks, asutuste toimepidevuse suurendamiseks ning üldine raamistik kriiside juhtimiseks mistahtes hädaolukorras. Täpsemad tegevused eri valdkondade kriisivõimekuse parandamiseks on kirjeldatud vastavates arengu- ja planeerimisdokumentides. Näiteks täpsemad tegevusi epideemiatega ja nakkushaiguste leviku ennetamiseks ja tõkestamiseks kavandatakse „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ ja selle programmide kaudu.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Tagada, et kiirreageerimis ja erioperatsioonide, massiohje, isikute ja objektide kaitsmise suutlikkus vastab muutuvatele julgeolekuohtudele, sh teha koostööd teiste riikidega.

Piirihaldus

SOOVITUD OLUKORD

Eesti piir kui Euroopa Liidu välispiir on valvatud ja kaitstud ning see on piisav julgeoleku tagamiseks. Tõkestatud on piiri ebaseaduslik ületamine, ebaseaduslikud toimingud piiri lähedal, inimkaubandus ja salakaubavedu. Eesti piiril on tagatud reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Suurendada piiri valvamise ja kaitsmise ning piirikontrolli tegemise kvaliteeti.

Selleks

- jätkata idapiiri taristu ja tehnilise seiresüsteemi valmishitamist;
- kasutada piiri valvamiseks uusimaid innovaatilisi lahendusi, mis vastavad Schengeni õigustiku nõuetele;
- tagada Eesti piiri kui Euroopa Liidu välispiiri pidev elektrooniline valve kogu piiri ulatuses;
- pidada piirikontrolli tegemisel peale julgeoleku ja turvalisuse silmas ka reisijasõbralikkust ning arvestada piiriliikluse mahtu ja intensiivsust;
- suurendada valmisolekut välispiiril kontrolli tugevdamiseks ja sisepiiridel kontrolli taastamiseks.

Parandada eri asutuste teadlikkust välispiiril toimuvast, et tagada piisav teave, et koostöö kiiresti korraldada ja sündmustele reageerida.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.4. Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika

EESMÄRK

Eesti kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärne, innovaativne ja inimesekeskne, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

VÕTMEPROBLEEM

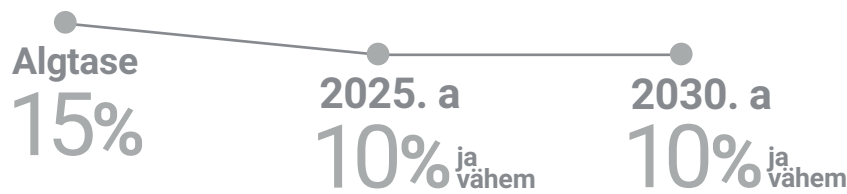
Inimeste ränne, välismaalaste elama asumine Eestisse ning sellest tulenev Eesti ühiskonna mõningane muutumine heterogeensemaks toob kaasa uued ohud, mis võivad pärssida ühest küljest Eesti arengut soodustava ning teisalt avalikku korda ja riigi julgeolekut tagava kodakondsus- ja rändepoliitika elluviimist.

KESKENDUTAKSE JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

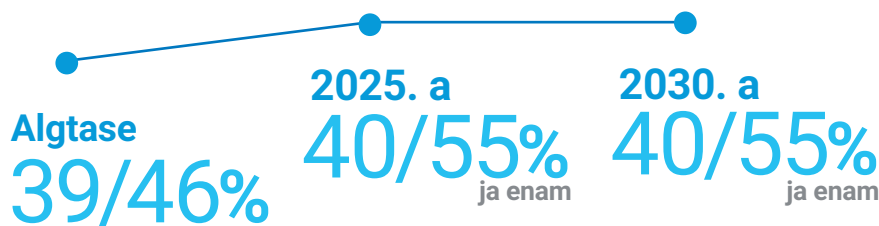
- 1 Kuidas luua uusi paindlikke võimalusi, et soodustada Eesti arengule oluliste välismaalaste Eestisse tulemist?
- 2 Kuidas ebaseaduslikku rännet ennetada, avastada, menetleda ja tõkestada ning tagada Eestis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire ja tõhus tagasisaatmine?
- 3 Kuidas tagada efektiivsed ja kiired menetlused, andmebaaside arendamine ja koostalitlusvõimekus ning tõhusad ja riskipõhised järelkontrolli meetmed?
- 4 Kuidas tagada rahvusvahelise kaitse menetluste ja vastu võetud otsuste väga hea kvaliteet ja kiirus? Kuidas tõhustada rahvusvahelise kaitse saajate toimetulekut Eesti ühiskonnas?
- 5 Kuidas soodustada Eesti kodakondsuse väärtustamist ja vähendada määratlemata kodakondsusega isikute arvu?
- 6 Kuidas tagada turvalised ja tänapäevased tehnoloogilised lahendused identiteedihalduspoliitika ja isikut tõendavate dokumentide arendamiseks? Kuidas tagada elektroonilise identiteedi ja eID kasutatavus, laiendada dokumentide kasutusala ja mugavust ja kasutajate hulka ning maandada võimalikud riskid?
- 7 Kuidas tagada identiteedihalduspoliitika valdkonna stabiilsus, jätkuvalt turvaline ja tõsiskindel füüsilise isiku tuvastamine ning isikusamasuse kontrollimise protsess, sh arendades edasi ning võttes laiemalt kasutusele biomeetrilisi isikutuvastuse ja isikusamasuse kontrollimise lahendusi?

MÕÕDIKUD

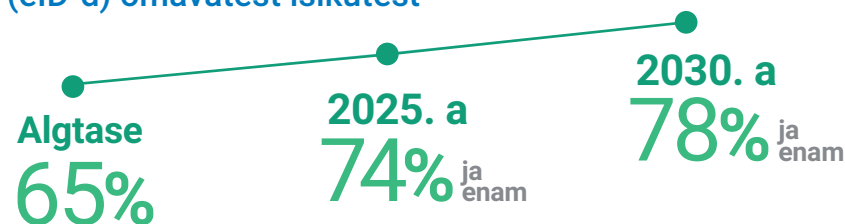
Elanike osakaal, kes peavad sisserännet riigi peamiseks mureks

Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal

Turvalist elektroonset identiteeti kasutavate inimeste osakaal elektroonilist identiteeti (eID-d) omavatest isikutest

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.4.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud

OLUKORRA KIRJELDUS

- Inimeste suurem mobiilsus, uued töötegemisvõimalused
- Eesti on muutumas välismaalaste atraktiivsemaks, suureneb konkurents talentide pärast teiste riikidega
- Ühiskonna üldine vastuvõtlikkus on vähenenud, hoiakud ja suhtumine ei toeta

- Suureneb haavatavatest gruppidest kaitse taotlejate ja saajate hulk
- Suureneb ebastabiilsus Euroopa lähiümbruses, mis võib kaasa tuua kaitse taotlejate ja saajate arvu suurenemise

- Suurenenud oht välismaalaste ebaseaduslikuks Eestis viibimiseks ja töötamiseks või ka skeemitamiseks
- Välisreisijate arvu kasv, mis seab surve alla rändekontrolli süsteemid ja järelevalve
- Ebaseaduslike sissereändajate hulk suureneb riikidest, millesse tagasisaatmine on keerukam

- Eesti kodakondsuse omandamise huvi on vähenenud
- Keeleõppevõimalused ei vasta vajadustele

- Küberkuritegevus ja identiteedivargused on üleilmastunud
- Euroopa Liidu isikut tõendavate dokumentide ja laiemalt identiteedihalduse valdkonna ühtlustamise suundumused
- Isikut tõendavate dokumentide digitaalseid funktsioone kasutatakse üha enam (asukohast sõltumatut töökohad ning majanduse ja äritegevuse globaalsus)
- Internetiühenduse, mobiilside kasutamise kasv
- Nutiseadmete levik, tehisintellekt, pilvetechnoloogiad, suurandmed, plokiahela tehnoloogiad jne
- Suurenev piiriüleste e-teenuste hulk

OLULISEMAD PROOVIKIVID

Suureneb vajadus nii kvalifitseeritud kui oskustöötajate järele

Eestise saabuvate uussissereändajate profiilid mitmekesistuvad

Ebaseadusliku sisse- ja läbirände võimalik kasv

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu visa kahanemine

Suurenev surve tagada turvaline identiteedihaldus ning seda toetavad tehnoloogilised lahendused

TEGEVUSSUUNAD JA SEOTUD POOLED

Tasakaalustatud rändepoliitika

- Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sissereändepoliitika kujundamine
- Sissereändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine
- Eestist kui sihtriigist ja Eesti sissereändepoliitikast teadlikkuse suurendamine
- Avalikkuse teavitamine rändeteemadest
- Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine
- Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine
- Tagatud on kõrge kvaliteediga rahvusvahelise kaitse menetlemise võimekus
- Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine
SIM (PPA, KAPO, SMIT), VÄM, MKM (EAS), SOM (SKA, Eesti Töötukassa, Tööinspeksioon), HTM (HARNO), RAM (MTA), KUM, JUM, kohtud, KOVID, erinevad sotsiaalpartnerid

Tasakaalustatud kodakondsuspoliitika

- Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine
SIM (PPA, SKA), KUM (INSA), HTM (HARNO), KOVID, AS Hoolekande-teenused

Usaldusväärne ja turvaline identiteedihalduspoliitika

- Identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse tagamine ning turvaline ja tõsiskindel isikutuvastus
- Identiteedihaldusvaldkonna turvaline ja nutikas arendamine
- Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvaheline koostöö ning Eesti kui eduka e-riigi kuvandi jätkuvuse tagamine
- Identiteedihalduspoliitika valdkonna tõhus juhtimine, haldamine ning koostöö
SIM (PPA, SMIT, KAPO), RAM (MTA), VÄM, MKM (RIA, EAS), JUM, SK, erasektori partnerid

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.4.2. Olulisemad tegevussuunad

Tasakaalustatud rändepoliitika

SOOVITUD OLUKORD

Rändepoliitika arvestab Eesti arenguvajadustega, on suunatud rahvusriigi kestlikkusele ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamisele.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Soodustada nende välismaalaste Eestisse tulekut, kes annavad ühiskonnale kõrget lisandväärtust ning kelle siinviibimine on kooskõlas avalike huvidega.

Selleks

- tagada kõrget lisandväärtust loovate oskustöölise ja tippspetsialistide sisserände ja Eestis seadusliku viibimise reeglite paindlikkus ning inimesekeskne lähenemine nii lühi- kui ka pikemaajaliseks saabumiseks ja viibimiseks;
- suurendada koostöös partneritega teadlikkust Eestist kui atraktiivsest kvalifitseeritud tööjõu sihtriigist ning Eestisse saabumise ja siin elamisetingimustest ja võimalustest.

Ennetada ja tõkestada Eestis ebaseaduslikku viibimist, elamist ja töötamist. Muuta Eestis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste tagasisaatmine kiiremaks ja tõhusamaks.

Selleks

- võtta koostöös avaliku, kolmanda ja erasektoriga kasutusele tõhusad meetmed ebaseadusliku rände ennetamiseks ja avastamiseks ning selliste juhtude menetlemiseks, näiteks rakendada migratsiooni-järelevalve-meetmeid, mis põhinevad riskianalüüsil;
- arendada IT-lahendusi tagasisaatmis- ja tagasivõtumenetluste tõhusamaks läbiviimiseks ning tagasisaatmisalast koostööd ELliikmesriikide ja kolmandate riikidega;
- suurendada võimekust tuvastada seaduslikus rändes ohtlikke ja kuritegevusega seotud isikuid.

Suurendada Eesti elanike teadlikkust rändevaldkonnast, inimõigustest ja võrdsest kohtlemisest ning vähendada nende teemadega seotud hirme. Selleks

- võtta rände valdkonnas senisest enam kasutusele infotehnoloogilisi ja innovaatilisi lahendusi;
- anda nii riigile kui ka elanikele ühtse rände- ja lõimumisalase⁴⁸ kommunikatsiooni kaudu rändest regulaarne, selge ja faktitäpne ülevaade.

⁴⁸ Lõimumise teemad on kavandatud arengukavas „Kestlik rahvastik ja sidus ühiskond 2030“.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

Tasakaalustatud kodakondsuspoliitika

SOOVITUD OLUKORD

Eesti kodakondsus on väärtustatud. Kodakondsuspoliitika on suunatud rahvusriigi kestlikkusele ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamisele.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Soodustada kodakondsuse taotlemist ja selle väärtustamist. Selleks

- võtta kasutusele nii regulatiivseid kui ka pehmeid meetmeid;
- tutvustada kodakondsuse saamise võimalusi ning pakkuda sel teemal koolitusi ja nõustamist;
- teha kodakondsuse saamise teemal eri sihtrühmadele mõeldud teavitustööd;
- toetada Eestisse pikaks ajaks jääda soovijate Eesti kodakondsuse saamisprotsessi.

Usaldusväärne ja turvaline identiteedihalduspoliitika

SOOVITUD OLUKORD

Eesti on turvaliste digitaalsete dokumentide väljaandmises maailma liider. Loodud on tõsikindel, stabiilne ja jätkusuutlik identiteedihalduspoliitika süsteem, arvestades avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamise vajadusi. Tagatud on kasutajasõbralik ja modernne taotluskeskkond ning toetatakse tänapäevastele ja innovaatilistele lahendustele, mis ühtlasi võimestavad infoühiskonna arendamise eesmäärke.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Tagada identiteedihalduse valdkonnas stabiilsus ning turvaline ja tõsikindel isikutuvastus.

Selleks

- arendada edasi tõsikindla füüsilise isikutuvastamise, isikule identiteediloomise ja isikusamasuse kontrollimise protsessi;
- kasutada tänapäevaseid tehnoloogilisi lahendusi, mis on turvalised, kasutajasõbralikud ja võimaldavad automatiseeritud menetlusi.

Tagada elektroonilise identiteedi ja eID kasutatavus, laiendada isikut tõendava dokumendi kasutusala, -mugavust ja kasutajate hulka ning maandada võimalikud riskid elektroonilise identiteedihalduse valdkonnas.

Selleks

- järjepidevalt arendada riiklikku isikut tõendavat dokumenti, mis võimaldab digiallkirjastamist ja digitaalset isikutuvastamist;
- tagada vähemalt kahe riikliku teineteisest sõltumatu eID vahendi olemasolu;
- tagada tarkvara jätkusuutlik ärimudel ja turvalisus, sh koostada tegevusplaan ja olla valmis tegutsema mitmesugustes ohu- ja riskiolukordades;
- tagada koostöö avaliku ja erasektori vahel ja nende reageerimissuutlikkus ohu- ja riskiolukordades. ■

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.5. Tark ja innovaatiline siseturvalisus

EESMÄRK

Siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

VÕTMEPROBLEEM

Siseturvalisuse teenuste⁴⁹ jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine üle riigi on raskendatud.

KESKENDUTAKSE JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Milliseid uusi ja tööturul konkurentsivõimelisi lahendusi on vaja siseturvalisuse valdkonnas töötajate leidmiseks, hoidmiseks ja arendamiseks luua?
- 2 Kuidas soodustada ja luua eeldusi nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahenduste väljatöötamiseks siseturvalisuse valdkonna eesmärkide saavutamisel?

MÕÕDIKUD

Töötajate vabatahtliku voolavuse määr

	Algtase	2025. a	2030. a
Siseministeerium	9%	10% või vähem	9,0% või vähem
Politsei- ja piirivalveamet	4,9%	6,1% või vähem	5,7% või vähem
Päästeamet	4%	4,5% või vähem	4,5% või vähem
Häirekeskus	6,9%	8,8% või vähem	8,8% või vähem
Sisekaitseakadeemia	7,3%	7,0% või vähem	6,8% või vähem
Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus	7,4%	15% või vähem	15% või vähem

Ühele õppekohale esitatud avalduste arv

	Algtase	2025. a	2030. a
Kõrgharidusõppes	4,8	3,2 ja enam	3,5 ja enam
Kutseõppes	4,1	2,5 ja enam	2,2 ja enam

Innovatsioonis järgmisele küpsusastmele jõudmise määr

1 (algeline) → 2 (edasiarenenud) → 3 (jätkusuutlik)

⁴⁹ Ohutuse ja turvalisuse tagamisega seonduvad teenused nii riigiasutuste, aga ka vabaihenduste ja ettevõtete poolt.

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.5.1. Olulisemad suundumused, kitsaskohad ja nendega tegelemise abinõud

OLUKORRA KIRJELDUS

- Tööjõuturule siirduvate noorte arv väheneb ja aina enam eriteenistujaid suundub pensionile
- Siseturvalisuse valdkonna töötajate palgad ei ole konkurentsivõimelised
- Kitsas erialane haridus ja erinevused nõuetes takistavad hilisemat liikumist valdkondade vahel
- Inimeste valmisolek vabatahtlikult panustada on suurem kui praegu rakendatav potentsiaal
- Suureneb konkurents talentidele ja võimekatele töötajatele

- Olemasolevad lahendused on piiratud või puudulikud
- Ei kasutata piisavalt andmeanalüütika lahendusi võimalike kriitiliste olukordade ennustamiseks
- Suureneb vajadus integreerida tarku tehnoloogiaid töö protsessidesse ja kasvatada suutlikkust olla valmis tulevikuks
- Ühiskonna ees seisvad lahendamist vajavad küsimused on üha keerulisemad ja valdkondadeülesemad

- Uute lahenduste väljatöötamine sõltub üha enam vähenevast tööjõust
- Töökeskkond ja organisatsioonikultuur ei toeta innovaatilisi algatusi ja uuenduste rakendamist piisavalt
- Siseturvalisuse valdkonna töötajate tehnoloogiaeadlikkus ja -kasutusvõimekus uusi võimalusi kasutada ei ole piisavad
- Praegu töökorraldus ei soodusta ega innusta töötajate innovaatilist ja raamideta mõtteviisi piisavalt

OLULISEMAD PROOVIKIVID

Siseturvalisuse
teenuste
pakkumiseks
napib
teenistujaid

Digi- ja
infoajastu
keskkond
vajab uudseid
läheneisi

Töötajate
oskuseid on
vaja
nüüdisajastada

TEGEVUSSUUNAD JA SEOTUD POOLED

Inimeste hoidmine ja arendamine

- Arendava ja paindliku tööelu pakkumine
- Targad ja inspireerivad juhid
- Pühendumust toetava organisatsioonikultuuri kujundamine
- Hinnatud töödandja kuvandi kujundamine

SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

Innovatsiooni ja tõenduspõhise poliitika-kujundamise edendamine

- Käitumisteaduslikult ja tehnoloogiliselt nutikate uuendustega katsetamine
- Teadus- ja tõendus-põhise poliitikakujundamise toetamine

SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

4.5.2. Olulisemad tegevussuunad

Inimeste hoidmine ja arendamine

SOOVITUD OLUKORD

Loodud on uusi ja tööturul konkurentsivõimelisi, senisest teistsuguseid lahendusi töötajate leidmiseks, hoidmiseks ja arendamiseks.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Luu Siseministeeriumi valitsemisala töötajatele paindlikud arengu- ja karjäärivõimalused, mis toetavad asjatundliku ja pühendunud töötajaskonna olemasolu.

Selleks

- muuta siseturvalisuse valdkonnas taseme- ja täiendusõppe võimalused paindlikumaks;
- ühtlustada eriteenistuste regulatsioone ja muuta karjääri- ja haridussüsteem terviklikuks;
- panustada mitmekülgset õppetöö kvaliteedi tõstmisesse, sh pakkuda pidevalt uuenevat ja tehnoloogiliste arengutega kaasnevat ning meetoodiliselt mitmekesist õpet;
- rakendada läbipaistvat ja motiveerivat tasustamise süsteemi, et muuta siseturvalisuse valdkond tööotsijate ja töötajate silmis konkurentsivõimelisemaks;
- luua inimest väärtustav ja dialoogil põhinev organisatsioonikultuur.

Aidata kaasa, et siseturvalisusesse panustajad moodustaksid ühtse meeskonna.

Selleks

- vähendada töötamist takistavaid barjääre kutseliste ja vabatahtlike siseturvalisusesse panustajate vahel;
- tagada piisavad tugiteenused nii kutselistele kui ka vabatahtlikele siseturvalisusesse panustajatele.

Pöörata tähelepanu töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmisele ja toetamisele kogu karjääri vältel.

Selleks

- luua varajase märkamise ja ennetamise süsteem koos toetusabinõudega;
- luua töötajate vaimset ja füüsilist tervist ning erinevusi arvestav töökeskkond.

Innovatsiooni ja tõenduspõhise poliitikakujundamise edendamine

SOOVITUD OLUKORD

Siseministeeriumi valitsemisalas on kasvanud suutlikkus kasutada siseturvalisuse edendamisel innovaatilisi lähenemisi ja lahendusi ning poliitikakujundamine on teadus- ja tõenduspõhine.

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

Luu Siseministeeriumi valitsemisalas paremad eeldused optimaalsete ja mõjusate innovaatiliste lahenduste väljatöötamiseks.

Selleks

- luua võimalused perspektiivikate ideede väljaarendamiseks, nende katsetamiseks ja rakendamiseks;
- toetada uudsete tehnoloogiate kasutuselevõttu, sh suurendada tehnoloogiateadlikkust, keeletehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõttu ning arendada võimekust tarkade tehnoloogiate integreerimiseks tööprotsessidesse;
- korrastada hallatavaid ja kogutavaid andmeid ja kasutada nutikalt andmeanalüütika lahendusi;

4. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

OLULISIMAD TEGEVUSSUUNAD

- aidata kaasa siseturvalisuse teenuste pakkumise tööprotsesside tõhustamisele;
- soodustada käitumispsühholoogia teadmiste kasutamist inimeste hoiakute ja käitumise kujundamisel;
- korraldada iga-aastaseid ideekonkurssse ja häkatone;
- luua valitsemisala innovaatorite võrgustik.

Arendada siseturvalisuse valdkonna teadusvõimekust ning toetada teadus- ja tõenduspõhist poliitikakujundamist.

Selleks

- arendada Sisekaitseakadeemiasse valitsemisala keskne siseturvalisuse teadus-arendustegevuse kompetentsikeskus;
- tagada strateegiliste uurimissuundade arendamine läbi Sisekaitseakadeemia juures tegutsevate teaduritest, valitsemiasala ekspertidest ja välisekspertidest mehitatud uurimisrühmade;
- algsatada Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusasutuseks evalveerimise protsess;
- arendada administratiivset võimekust teadusrahade oluliselt suuremaks kaasamiseks;
- arendada valitsemisalas läbi viidud teadus-, arendus- ja innovatsiooniprojektide laiema kättesaadavuse ja kasutamise võimalusi (nt. digiriidul). ■

5. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE

5.1. Rollid arengukava eesmärkide saavutamisel

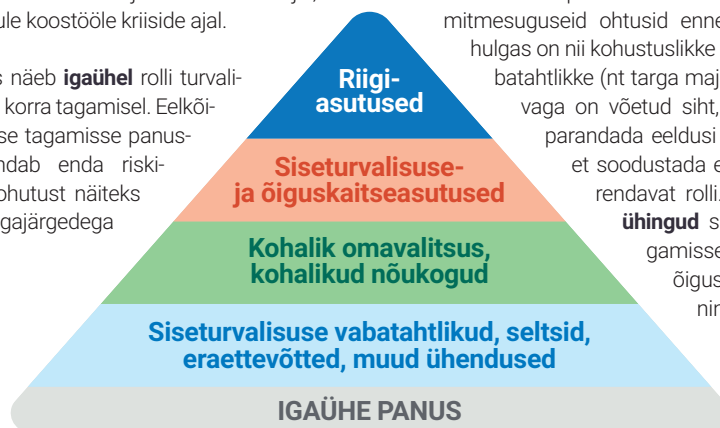
Siseturvalisuse eesmärkide saavutamiseks on tähtis nii riigiasutuste kui teiste poolte roll (joonis 3).

Siseturvalisuse arengukavas on lepitud kokku **riigiasutuste, sh siseturvalisuse ja õiguskaitse asutuste** tegevussuund turvalisuse eesmärkide saavutamisel. Arengukava elluviimiseks koostatavas programmis või programmides kirjeldatakse täpsemalt rollid ja oodatavad tulemused, millega seotud pooled oma teenuste ja asutuste tegevuskavade kujundamisel arvestavad.

Arengukavas on täpsustatud ka tegevussuundades seoses **kohaliku omavalitsuse üksuste ja nende koostööorganitega**. Nende peamine roll turvalisusele kaasaaitamisel on see, et nad kujundavad kohaliku elukeskkonna, peavad haridusasutusi (turvaline õpikeskkond ja turvalist käitumist kujundav õpe), osutavad sotsiaalteenuseid- ja toetusi, tegelevad ruumilise planeerimisega, edendavad avaliku korra kaitset ja ohutust ning võtavad asjakohase rolli kohalikul tasandil asetleidvate ohtude ja korralikkumiste ennetamisel, võimestavad kogukondi ja üksikisikuid, edendavad koostöö- ja ennetusvõrgustikke, viivad kohalikul tasandil ellu riiklikke programme, korraldavad inimestele elutähtsaid teenuseid, tagavad toimepidevuse plaani kõigi nende korraldavate teenuste toimimise jaoks ka kriiside ajal, aitavad kaasa piirkondlikule koostööle kriiside ajal.

Kehtiv korrakaitseseadus näeb **igaühel** rolli turvalisuse loomisel ehk avaliku korra tagamisel. Eelkõige saab igaüks turvalisuse tagamiseks panustada sellega, et vähendab enda riskikäitumist ja suurendab ohutust näiteks kodus, et ei oleks vaja tagajärgedega

JOONIS 3.
Siseturvalisuse eesmärkidesse panustamise tasandid

tegelda. Arengukavaga võetakse suund kasutada erinevaid abinõusid, mis aitavad kaasa inimeste teadlikkuse ja oskuste parandamisele ja ohtudeks valmisoleku suurendamisele. Siseturvalisuse valdkond toetub peale kutseliste teenistujate ka **vabatahtlikele**, kes panustavad nii sündmuste lahendamisse kui ka oma piirkonna turvalisuse hoidmisesse, ohtude ennetamisse. Arengukavas on kokku lepitud suunad, millega vaba-

Oluline panus on ka teistel pooltel, kelle turvalisust suurendava rolli soodustamisele arengukavas ka tähelepanu pööratakse.

tahtliku tegevuse edendamisel arvestada. Riigiasutuste kõrval on turvalisuse suurendamisel roll **eraettevõtetel**. Turvaettevõtetel on näiteks mitmes kohaliku omavalitsuse üksuses lepinguline partner avalikus kohas korra tagamiseks, samuti panustavad turvaettevõtted ennetustöösse nii oma klientide nõustamisel kui ka kogukondade turvalisuse loomisel laiemalt (nt kohaliku omavalitsuse üksuste nõustamine, osalemine turvalisusega tegelevate komisjonide töös, turvaettevõtete koostöö siseturvalisuse vabatahtlike ühendustega jne). Vähem tähtsaks ei saa pidada nende ettevõtete rolli, kes pakuvad mitmesuguseid ohtusid ennetavaid tooteid. Viimaste hulgas on nii kohustuslikke (nt suitsuandur) kui ka vabatahtlikke (nt targa maja lahendused). Arengukavaga on võetud siht, et riigiasutused aitaksid parandada eeldusi (sh õiguslikud eeldused), et soodustada ettevõtete turvalisust suurendavat rolli. Ka teised **äri- ja vabaühingud** saavad siseturvalisuse tagamiseks panustada, toimides õiguspäraselt, tehes koostööd ning tunnustades ja toetades siseturvalisuse vabatahtlikke. ■

5.2. Arengukava elluviimine ja juhtimine

Siseturvalisuse arengukava viiakse ellu, lähtudes riigieelarve seadusest ja Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusest nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“. Arengukava eesmärgi ja alaeesmärkide elluviimiseks on programm või programmid. Programm kooskõlastatakse nii nende ministriumidega, kes planeerivad oma teenuste raha just selles programmis, kuid esitatakse arvamuse avaldamiseks ka nendele, kes planeerivad oma teenuste raha mõne teise valdkondliku arengukava programmi kaudu, kuid kelle panus ei ole siseturvalisuse arengukava programmi eesmärkide saavutamiseks mitte lihtsalt toetav, vaid määrava tähtsusega.

Programmi kinnitavad ministrid, kelle valdkonna ministriumid planeerivad programmi kaudu oma teenuste maksumusi.

Siseturvalisuse arengukava elluviimist koordineerib Siseministrium. Siseministriumi ülesanne arengukava elluviimisel ja suunamisel on arengukava elluviimise üldine seiramine, panustajate tegevuste ja eriarvamuste ühtlustamine, arengu-

kava aruandluse ja uuendamise korraldamine. Samuti arengukava elluviimiseks ja aruandluse toetamiseks vajaliku juhtkomisjoni või muu töörühma või nõukoja moodustamine ja selle tööülesannete määramine, et aidata kaasa teemade või programmidevahelisele prioriseerimisele ning parimate võimaluste leidmisele üld- ja alaeesmärkide saavutamiseks. Vajaduse korral moodustatakse programmide koostamiseks ja elluviimise seiramiseks ning valdkonnakomisjoni tegevusele sisendi andmiseks eksperdirühmasid.

Teised arengukava elluviimises osalevad ministriumid ja nende allasutused viivad strateegiat ellu arengukava programmi(de) kohaselt. Arengukava eesmärkide saavutamisele aitavad kaasa Haridus ja Teadusministrium, Justiitsministrium, Kaitseministrium, Keskkonnaministrium, Kultuuriministrium, Majandus ja Kommunikatsiooniministrium, Maaeluministrium, Rahandusministrium, Sotsiaalministrium, Välisministrium. Arengukava elluviimisse kaasatakse ka kohaliku omavalitsuse üksused ja turvalisuse teemaga tegelevad vabaühendused ning huvirühmad. Neid pooli kaasatakse ka vastvalt teemale täpsemate lahenduste väljatöötamise. ■

5.3. Siseturvalisuse valdkonna seos Euroopa Liidu poliitikatega

Arengukavas arvestatakse Euroopa Liidu õiguse ja poliitikatega, sh sihtidega. Siseturvalisuse tagamise seisukohast on Eestile ka edaspidi tähtsad Schengeni ala tõrgeteta toimimine ja turvalisus, mis on ka **Euroopa Liidu strateegilise tegevuskava aastateks 2019–2024** üks prioriteete. Suure tõenäosusega saab jätkutegevuskava ka Euroopa Liidu siseturvalisuse strateegia „Euroopa Liidu sisejulgeoleku uuendatud strateegia 2015–2020“ kolm põhieesmärki on järgmised: 1) terrorismi ja radikaliseerumise igakülgne tõkestamine ja ennetamine;

2) võitlus organiseeritud ja raske kuritegevuse vastu ning 3) küberjulgeoleku tagamine ja küberkuritegevuse ennetamine ja tõkestamine⁵⁰. Lähtudes sellest, et Eestis on Euroopa Liidu eri poliitikate rakendamise või elluviimise vastutus põimunud mitme ministriumi ja valitsemisala vahel, on siseturvalisuse arengukavas toodud eesmärgid ja tegevused seotud ka teiste Euroopa Liidu poliitikate ja eesmärkide, muu hulgas ka Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika eesmärkide ja Euroopa Liidu kliimaeesmärkide saavutamise. ■

⁵⁰ Täpsem ülevaade seostest Euroopa Liidu poliitikatega ja Eesti prioriteetidest on lisas 1.

5. Arengukava elluviimine

5.4. Siseturvalisuse arengukava seosed teiste arengudokumentidega

Siseturvalisuse arengukavaga aidatakse kaasa mitme teise arengudokumendi eesmärkide saavutamisele, samuti avaldavad teised arengukavad mõju siseturvalisuse eesmärkide saavutamisele. Ülevaade seostest arengudokumentide vahel on esitatud joonisel 4 ja üksikasjalikumalt on seda selgitatud lisas 1.⁵¹

JOONIS 4.

⁵¹ ⌚ märgiga tähistatud alal on siseturvalisuse arengukava mõju teise arengudokumendi eesmärkide elluviimisele ja teise arengudokumendiga arvestamise selgitus.
🕒 märgiga tähistatud alal on teise arengudokumendi mõju siseturvalisuse arengukavas esitatud eesmärkide saavutamisele.

5. Arengukava elluviimine

5.5. Aruandlus ja uuendamine

Arengukava eesmärkide saavutamiseks ülevaate saamiseks hinnatakse igal aastal selle täitmist tulemusvaldkonna aruandluse raames. Selleks tuleb arengukava elluviimises osaleval ministeeriumil koostada igal aastal oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaade ja esitada see lähtudes kokkulepitud tähtjast Siseministeeriumile. Esitatud kokkuvõtete alusel koostatakse Siseminis-

teeriumi koordineerimisel tulemusvaldkonna aruanne. Arengukava ja selle programmid vaadatakse läbi ning ajakohastatakse vajaduse korral kord aastas riigieelarve koostamise protsessi käigus. Arengukava täitmise aruandluse ja lõpparuande koostamisel lähtutakse seda reguleerivatest Vabariigi Valitsuse määrustest. ■

5.6. Rahastamine ja arengukava maksumuse prognoos

Arengukava programmi rahastatakse riigieelarvest ja hõlmatud on ka välisvahendid. Raha eraldamist on täpsustatud „Riigi eelarvestrateegia 2022–2025 ja Stabiilsusprogramm 2021“ lisas 2 „Riigi eelarvestrateegia 2022–2025 rahastamiskava“, mis näitab riigi raha planeerimist valitsemisalade ja programmide lõikes. Arengukava eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamiseks kasutatakse peale riigieelarve ka EL-i 2014–2020 finantsperioodi struktuurivahendeid (Ühtekuuluvusfond, Euroopa Sotsiaalfond), Euroopa Liidu Sisejulgeolekufondi ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi vahendeid. Tulevikus hakkavad arengukava eesmärkidesse panustama Euroopa Liidu 2021–2027 finantsperioodi struktuuri- ja investeerimisfondid (Euroopa Sotsiaalfond, Ühtekuuluvusfond/Euroopa Regionaalarengufond) ning EL-i siseturvalisuse, rände- ja piirihaldusvaldkonna fondid ning vahendid (Sise-

julgeolekufond, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond, Piirihalduse ja Viisade rahastu).

Arengukava maksumuse prognoosis nimetatud summa ei kata kogu arenguvajadust, programmide koostamisel tehakse eesmärkide saavutamisel valikuid, lähtudes riigieelarvest ning Euroopa Liidu vahendite kasutusvõimalusest ja -piirangutest.

Arengukava maksumus tugineb SIM-i valitsemisala riigi eelarvestrateegia raames planeeritud 2021–2025. aasta eelarvel. Aastate 2026–2030 kohta esitatud andmed on orienteerivad. Nende hulka ei ole arvestatud programmide üleseid summasid (tulud ja käibemaksukulu). Andmed sisaldavad meetmete kaupa kulusid, sh amortisatsioonikulu, kuid nende hulgas ei ole investeeringute summasid. ■

TABEL 1. Arengukava maksumus (miljonites eurodes)

	2020*	2021**	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Kokku
Ennetav ja turvaline elukeskkond	43,90	40,00	38,99	38,80	37,23	37,14	37,14	37,14	37,14	37,14	37,14	421,76
Kiire ja asjatundlik abi	171,77	180,54	180,83	179,75	178,67	177,37	177,37	177,37	177,37	177,37	177,37	1 955,74
Kindel sisejulgeolek	122,66	140,60	122,48	117,95	116,47	115,86	115,86	115,86	115,86	115,86	115,86	1 315,33
Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedi-halduspoliitika	26,76	25,17	26,86	24,10	23,78	23,82	23,82	23,82	23,82	23,82	23,82	269,56
Tark ja innovaatiline siseturvalisus	16,64	15,46	14,01	13,84	13,72	13,73	13,73	13,73	13,73	13,73	13,73	156,08
KOKKU	381,73	401,76	383,17	374,44	369,88	367,92	367,92	367,92	367,92	367,92	367,92	4 118,48
Lisavajadused	-	-	104,43	139,83	188,82	238,77	197,54	195,76	191,90	192,46	191,74	1 641,25

* 2020. aasta kohta on esitatud tegelikud kulud

** 2021. aasta eelarve ei sisalda 2020. aastast ülekantud raha, sisaldab 2021. aasta lisaelarveraha.

Kasutatud lühendid⁵²

EAPK	Eesti Abipolitseinike Kogu	NV	Naabrivalve
EAS	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus	OSPA	Eesti Vedelkütusevaru Agentuur
EKEI	Eesti Kohtuekspertiisi Instituut	PL	Päästeliit
ENTK	Eesti Noorsootöö Keskus	PPA	Politsei- ja Piirivalveamet
ETEL	Eesti Turvaettevõtete Liit	PäA	Päästeamet
ETO	elutähtsa teenuse osutaja	RA	Ravimiamet
FI	Finantsinspeksioon	RaM	Rahandusministeerium
HTM	Haridus ja Teadusministeerium	RIA	Riigi Infosüsteemi Amet
HÄK	Häirekeskus	RiKS	Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus
INSA	Integratsiooni Sihtasutus	RA	Ravimiamet
JUM	Justiitsministeerium	RK	Riigikantselei
KAM	Kaitseministeerium	SiM	Siseministeerium
KAPO	Kaitsepolitsei amet	SKA	Sisekaitseakadeemia
KAUR	Keskkonnaagentuur	SMIT	Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus
KEA	Keskkonnaamet	SOM	Sotsiaalministeerium
KEM	Keskkonnaministeerium	SOM SKA	Sotsiaalkindlustusamet
KOV	kohalik omavalitsus	TEA	Terviseamet
KRA	Kaitseressursside Amet	TAI	Tervise Arengu Instituut
KuM	Kultuuriministeerium	TI	Tööinspeksioon
KVA	Kaitseväge Akadeemia	TTJA	Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet
MeM	Maaeluministeerium	VTA	Veterinaar- ja Toiduamet
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	VLA	Välisluureamet
MTA	Maksu- ja Tolliamet	VäM	Välisministeerium

Arengukava lisad

LISA 1. SEOSSED TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA JA EUROOPA LIIDU POLIITIKATEGA

LISA 2. SEOSSED LÄBIVATE TEEMADEGA

LISA 3: ARENGUKAVA MÕÖDIKUD

LISA 4. ARENGUKAVA MAKSUMUSE PROGNOOS

LISA 5. MÕJUDE HINNANG

Lisateave on leitav aadressil siseministeerium.ee/stak2030.

⁵² Lühendid, millel pole tekstis joonealust selgitust.

